

Declamatio Philosophi Medici Oratoris

Auteur(s) : Beroaldo, Filippo

Présentation

Titre longPhilippi Beroaldi Opusculum eruditum : Quo continentur Declamatio Philosophi Medici Oratoris De excellentia disceptantium. [Et libellus de optimo statu : & principe.]

Lieu de publicationBologne

Imprimeur(s)-Libraire(s)Hectoris, Benedictus

Date1497

Les folios

En passant la souris sur une vignette, le titre de l'image apparaît.

76 Fichier(s)

Les mots clés

[Controverse](#), [Dialogue](#), [Médecine](#), [Philosophie](#), [Rhétorique](#), [Satire](#)

Citer cette page

Beroaldo, Filippo, Declamatio Philosophi Medici Oratoris, 1497

Blandine Perona (laboratoire Larsh / IUF) ; EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne nouvelle)

Consulté le 31/01/2026 sur la plate-forme EMAN :
<https://eman-archives.org/Antibarbari/items/show/6>

Copier

Précisions sur l'exemplaire

LangueLatin

SourceBayerische Staatsbibliothek, BSB-Ink B-371

Format

- 76 p.
- in-4

Localisation du documentMunich, Bayerische Staatsbibliothek

Informations complémentaires

USTC[996889](#)

ContributeurPerona, Blandine (édition scientifique)

ÉditeurBlandine Perona (laboratoire Larsh / IUF) ; EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne nouvelle)

Droits

- Fiche : Blandine Perona (laboratoire Larsh / IUF) ; EMAN (Thalim, CNRS-ENS-Sorbonne nouvelle). Licence Creative Commons Attribution – Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Texte : [Licence CC BY-NC-SA 4.0](#)

Source de la numérisation[MDZ Digitale Bibliothek](#)

Éléments d'analyse

DescriptionDans le cadre d'un procès dont dépend leur héritage, trois frères (un philosophe, un médecin et un orateur) s'efforcent successivement de démontrer que leur discipline est la plus utile.

Mots-clés

- Controverse
- Dialogue
- Médecine
- Philosophie
- Rhétorique
- Satire

Notice créée par [Blandine Perona](#) Notice créée le 27/01/2023 Dernière modification le 13/03/2024

T Philippi Beroaldi Opusculum
 eruditum: Quo continentur
 Declamatio Philosophi Me-
 dici Oratoris De excellētia di-
 sceptatū. Et libellus de opti-
 mo statu: & principe.

Glain* 2963 = GW 4126

Ad Clarissimū Paulum Sidlouitiū scholasticū
Polonum Philippi Beroaldi Bononiēsis Epistola.

Portū Catonē Tusculanū illum: qui opti-
mus orator/optimus senator/optimus im-
perator ē habitus Dicere solitū ferūt. **Mē-**
sam eē amiciciarū parentē: & quādā q̄si conciliatricū
lā. At quāto illi honestius. **V**erius/spetiosius: q̄ scho-
lā amicorū seminariū: q̄ litteras beniuolētiā glutinū
dixere. Nimirū illae sūt ueræ diuturnaeq; amiciciā: q̄
parant i gymnasiis litteratoriis: q̄ ex studiōrū simili-
tudine pueniūt. **S**chola
fons ami-
corum
Minus
Roscius.
Ex hoc fonte amici mihi sexcēti flu-
xerūt: Ex hoc amicorū columen & gēma. **M**in⁹ Ro-
scius deriuatus: quo nil elegātius: q̄ cum seria & ioca
ut dicūt: **Q**ui eruditorū nobilissimus/nobiliū crudi-
tissim⁹: **Q**ui oīum horarū instar Pollionis **A**sinii di-
ci meritissimo pōt: **C**ui⁹ amicicia iucūdisima ut pe-
culiariter gloriōr ita maxime delector: quā spero si-
cut nūc oīb⁹ notissima ē: Ita cognitā quoq; posterita-
ti fore. **H**ic idē studiōrū nexus: quo nihil tenacius:
te mihi Paule uir clarissime copulationib⁹ necessitu-
dinis arctiorib⁹ deuinxit: q̄ iam sesquiannū degis
Bononiā inter scholasticos transmontanos: ut nobi-
lissimus sic amabilissimus: q̄ non magis tui ordinis
hoīb⁹ es gratus ob comitatē: q̄ nostratib⁹ ob morū ho-
nestamēta. **I**n te oīa sunt affatim cōgruētia claritudi-
ni familiae: quae apud Polemonios/uel ut a recētiori-
bus corrigimur/apud Polonos nō minus honorata

Claritas
Sidloui-
tiōrū.

q̄ clara iādiu floruit/floretq; Et ne pauos atauosq; i
 pntia p̄censeā pater tuus: Cui **S**tanislao nomē: i ma/
 xima fuit: sicut par erat: apd' regē polonox existima
 tiōe: amplissimis honorib; gestis: fidei sinceritate p^r **Patris**
 batus: uitae peritia moratus: p̄conio bonitatis orna/
 tus. **Laus.** Et cū cōsiliatores principū prudētia cōprimis p̄
 ditos eē oporteat. Fuit p̄r tuus dū uiueret apd' Cardi
 nalē polonū primi noīs cōsiliarius: ostēdēs nihil pri
 us in oī uita eē cōsilio: plusq; sine doctrina prudētiā
 q̄ sine prudētia facere doctrinā. **Q**uid dicā de nu
 merosa fratrū tuorū cohorte: q̄ oēs aulici sunt. Et cū
 sumus honor sit principi uel uni placuisse: hūi apud
 principes in gratia sūt & existimatiōe: Ex q̄b; Iaco/
 bus sacratissimo regi Alberto ē perq̄ iucundus: Cui **Fratres**
 ob fidē thesaurox regiorū mādata custodia: quæ ni **Aulici**
 si integerrimo p̄batissimoq; haud temere cōmitti so
 let: Petrus uero mēsaē regiae structor ē & scindēdox
 obsoniox sciū artifex. **Q** d' qdē ministerium i aula
 p̄cipali honorificū haud dubie ē: idq; soli ingenuo
 & plane nobili iniūgit. Idē reb; bellicis p̄pollēs nec
 i toga sp̄nendus: pp qd' apd' regē itimus ē. Et aulicis
 purpuratisq; fere oīb; uenerabilis amabilisq; **S**e
 cū dū hos Nicolai quoq; sē uēti ualde secūdi: necnō
 & huic adolescētulo aura principalis aspirat. Cæterū
 ut hi apd' regē fauorabiles: sic apd' illustrissimū regis
 fratrē Sigismūdū Christophorus tecū i sinu ē. uterq;
 fouet/uterq; diligit. **N**ā Christophori prudētia sin **Disco**
 gularis ac īgeniū p̄ns effecerūt ut dignitate discopho **phorus**

ri Cracouiēsis peculiariter isigniret: **Q**uæ apd' uos
ē oppido q̄ honorata puītia. **T**u uero mi Paule ob
dexteritatē/ob eruditionē/ob bōitatē: meruisti ut ei
Claus pau dē p̄cipi eēs a secretis: **T**u archigrāmate: tu auricu
li. larius illustrissimi p̄cipis nūcuparis/ **C**ācellariū uul
go nōminat. **H**is dē rebo fit ut familia Sidlouitia tā
te sit auctoritatis existimatiōisq; apd' polonos: ut q̄
emergere illic atq; enitesceſ cōcupiscūt: hii ad Sidlo
uitios frēs cōfugiāt: **V**obisq; deſcatorib; potissimū
utant: **V**enisti tu haud ita pridē i gymnasiū nostrū:
ut latinos nos latialiter p̄sonātes audires: **V**t dolato
rio latinitatis: si ulla eēt liguæ aspitas leuigareſ. **Q**d
adeo te delectat/ detinet/ pascit: ut non solū publicas
scholas frequētes: **S**ed priuatū quoq; aliqd scitu di
gnū me docēte cōtinēter inaudias: **I**āq; domus tua fa
cta ē officina & cōciliabulū politioris litteraturæ: **E**x
hoc quotidiāo docēdi/ discēdiq; cōmercio beniuolē
tia iter nos uberior adoleuit: hac aurē uellicāte cōmo
nitus libellū hunc tibi Paule **V**ir clarissime nōiatim
dedicaui: ut monumētū sit mei erga te amoris sēpi
ternū: ut absēs i p̄ria hac iteruiſēs **P**hilippū tuū sub
inde recorderis. **M**ateria ē opinor nō idigna cognitu
nec triualiter p̄trita: **C**uius uarietas multiūga lecto
rē oblectare/ nec minus instituere possit: **E**t te p̄fertū:
Cui oīa q̄liacūq; mea p̄bant: **S**ed iā p̄lege q̄so con
trouerſiā triū fratū/ neq; illepidā/ neq; ieruditā: **M**ox
de optimo statu libellū plecturus: **V**ale decus scho
lasticorum: & dilige doctorem.

194.
**PHILIPPI BEROALDI DECLAMATIO
AN ORATOR SIT PHILOSOPHO ET
MEDICO ANTEPONENDVS.**

MAGNA AC VENERABILIS

res ē eloquentia Viri ornatissimi.

Cuius bono nihil p̄stabilius Cuius
būficio fit: ut tanto hominibus ip̄is
p̄stent eloquentes: **Q**uanto homi
nes ceteris animantibus antecellūt:

hoc cunctis satis liquet: hoc p̄conio omnium atq; cō
sensu celebratissimū: hoc nostra quoq; oratione iā
p̄ridem edita testatū est. **A**tamen hodierno die phi
lippicas **M. Tulli** siue **Antōianās** auspicaturus exi
stimavi me facturum opera p̄cium: si ritu scholasti
co paulum rhetoricarum: **E**t declamatoria dictione p̄
luderem: **Q**uod ut cōmodius fiat unā de scholā p̄ri
scorum declamatorum controuersiam pertractabo;
Daboq; operam ut conditura nostrā concinataq;
edulia faciant ad stomachum: ut quæ a me dicēt ea
& animos foueant: & aures p̄mulceant. **S**ed ut lon
gas p̄fationes recidamus rem ipsam ingrediemur.
Quod dum fit uos q̄so diligēter ac libēter attēdite.

Argumentum.

Pater q̄ tres liberos habebat: philosophū
medicum: oratorem: moriens testamento
eum heredem fecit qui esset utilissimus ci:

A.

uitati: post mortem patris contendunt tres fratres: cui hereditas paterna cedere debeat. **P**rimus philosophus coram iudicibus agit causam: a quo cum aliam haec dicuntur.

Declamatio.

Quod emiror iudices cupiam mortalium dubium uideri: Cui ex tribus fratribus potius paterna bona sint adiudicanda: Cui philosophia sit regina cunctarum disciplinarum. **Q**uam M. Tullius inuentum decorum. **P**lato uero donum deorum esse tradiderunt. **Q**uo bono ut ipsius Platonis uerbis utar: nihil unquam maius mortalibus datum est a diis nec unquam dabitur: Haec est uitae lex: uirtutum indagatrix: uitiorum expultrix: lumen legum: magistra morum. Rerum elementarium exploratrix. Caeli & mundi contemplatrix: qui in altitudinis studio etiam caelo ipso sublimiora quae cupiam uestigat. Et ut inquit platonice Apuleius. In extremo mundi tergo degit: Haec intermincia homines deo cognati & proximi imo ut uerius loquar dii terreni efficiuntur. **Q**uid per deos imortales excellentius sacratissima illa philosophia: quae supra hanc caelestem in qua uolutamur excedens: docet quid agatur in caelo: Meritoque Seneca philosophorum sincerissimus sanctissimusque: Cui utique credi conuenit. Naturae rerum gratias agit: cum secretiora eius ingressus discit quae uniuersi materia sit: quid sit deus. totus in

Laus philosophiae.

Philosophia naturalis & Theologica.

se intenderit. An ad nos aliquando respiciat: faciat
 quottidie aliquid. An semel fecerit: pars mūdi sit an
 mūdus. An mūdi aia: an potius opifex & factitator:
 liceat ne illi ex lege fator aliqd derogare. An maie/
 stas diminutio & erroris cōfessio sit mutāda secisse
 Ad hæc nulla res magis discusserit caliginem illam
 nebulæ crassissimam: quæ ut duo poetarū clarissimi
 prodiderunt: obtutus mortalium hebetat mentesq;
 obducit oppāso ignorationis uelamento. Quid por
 ro utilius illa altera philosophiæ parte. Quam p̄m
 ethicen. p̄m mortale appellat: q̄ maxime ad hoīes
 spectat: quæ docet quid i terris agendū sit. Et errores
 nostros discutit. Quæ urbes pepit. Dissipatos hoīes
 in societate uitæ conuocauit. Res. pu. bene moratas
 instituit. Vnde nō imerito sectatores philosophiæ
 ubiq; gentiū philosophos nominant noīe. f. sancto
 & religioso quasi solos sapiētiæ studiosos: Qui an
 te Pythagoram sophi id est sapientes & habebant
 & nominabant. Quid qd' & philosophus medicus
 ē. Cū philosophia ut inqt Arpinas orator sit animo
 rum medicina. Quod & Galenus quoq; testat: Cū
 autē morbi perniciosiores pluresq; sint animi q̄ cor
 poris: p̄stantior haud dubie ē philosophus: q̄ grauior
 ribus morbis medelas ac fomenta salutariter appo
 nit: qui deniq; tanto ē q̄ corporis medicus nobilior
 utiliorq;: quanto animus corpore ē p̄rior. Quin
 etiam philosophus Orator est: unde enim uis & fil
 - A. ii.

Caligo

hebeta

trix.

mentis.

Ethice

Moralis

Philoso

phus sapi

entia stu

diosus

Philoso

phus mei

dicus.

Philoso

phia aīo

medicina

Philoso

phus ora

tor.

ua dicendi nisi ex scholis philosophorum ducta est: **V**n
 de riuu eloquentiae nisi ex fontibus philosophiae de
 riuati: **H**uc adde qd' dialectice .i. disputatoria siue
Dialecti disputatrix philosophorum est: quae rhetoricae ppe ger/
ca. mana est: In tantum ut **Z**eno dialecticem manu in
Disputa toria. manum compisset: **R**hetoricē uero explicatae simi/
Scitū ze lem eē tradiderit: **Q**uid p deos imortales hac tripar/
nonis titā philosophia pstabilius: quid utilius eē ac dici po/
Philoca test: **C**uius una pars rerū naturam scrutatur: altera cō/
liagerma ponit animū & mores: tertia structuram uerborū exi/
na philo git & argumētationes: **I**psū porro philosophiae uo/
sophiae cabulū quid aliud significat q̄ amorem studiūq; sa/
 pientiae: quo quid melius: **C**uius germana ē philoca/
 lia quae amor pulchritudinis interpretatur: tanq̄ sine
 philosophia pulchritudo esse non possit: **C**aterū ut
 semel finiam. **P**hilosophus hoc ē sapiens est oīa: **E**t
 ut inquit ille. uno minor ē loue / diues / liber / honora/
 tus / pulcher. rex deniq; regum. **I**n tāta apud priscos
 extimatione ac reuerentia habiti philosophi. ut pla/
Inuenera toni sapientiae Antistiti **D**iōysius tyrānus uittatā nau/
tione phi uem obuiam miserit: **I**pse quadrigis albis egreden/
losophi tem in littore exceperit: ut **A**lexander magnus **A**ri/
Diōysius stotelis philosophorum doctissimi patriam restituerit i/
Platonē honorem pceptoris: **C**ui se non minus debere q̄ phi/
 honorat. lippo parenti profitebatur: ut **P**ythagoram crotonia/
Pythago. te ac metapontini pro deo colerent: & ex eius domo
 ras pro templum facerent: **Q**ui in tanta fuit admiratiōe: ut
 deo.

qui presentia illius frui meruissent: id perscriberent
ad suos: tanq̃ magnum quiddam ac præclarum ade-
pti forent: quod Pythagoram uidissent. **N**unc quoq̃
uos o iudices reueriti nomen philosophi sacrosan-
ctum ac uenerabile: philosopho mihi bona paterna
ut par est adiudicate: & sententia uestra decernite:
Cum uoluntas patris hoc uoluerit: Cum sensus cõ-
munis hoc diiudicet: Cum excellẽtia doctrinæ quã
profiteor hoc peculiariter deposcat. **D**ixi.

Audistis hætenus uiri clarissimi: quæ ex philo-
sophi persona in petitione hereditatis paternæ di-
cta sunt: nunc queso audite attentis animis & auri-
bus: quæ secundo loco medicus egerit: Qui cau-
sæ suæ patrocinitus est patrociniõ huiusce uel con-
similis orationis.

Disceptatio est iudices inter nos non quæ ex no-
stris sit ars spetiosissima. Sed quæ ciuitati utilissima: **U**tilitas
Quæritur quis ex nobis plus mortalibus profit: **ex medi-**
Quis nescit medicum ad omnes totius ciuitatis or-
dines: Ad omnem sexum: Ad omnem etatem per-
tinere: Cum sumatibus infimatibus uiris: scemi-
nis: senibus: pueris: egrotare contingat: Cum omnes **M**edicus
ex hoc utilitatem indiscriminatim petant: Meritoq̃ res cõis
dici potest medicum rem cõmunem terrarum esse. **Laus me**
Et mehercles si uera dispicimus: si curiose cuncta **dicinæ.**

A. iii.

**Laus me-
dicinae.**

**Defun-
ctus ab
Asclepia-
de reuoca-
tus.**

**Archia-
trus escu-
lapius**

perpendimus. Sola medicina soloque medico opus est
omnibus. Medicina est quae una contra fata depu-
gnat eaque idē tūdem expugnat: quae languentibus ui-
tam prorogat: quae iam deploratos iam defletos: iam
in familia orci numeratos: lucra aureaque utrali plape re-
stituit: multique medicinae opera reuixisse creduntur:
Et ne fabulas percrenseam: quae ab Esculapio Hypo-
politum & Tyndaridam ad uitam reuocatos ferūt:
Nōne Asclepiades inter medicos famigerabilis ar-
gumentum huiusce rei uel potentissimum est: quod ho-
mini iam conclamato depositoque dum effertur fatū
attulit: Cuius animam in corporis latibulis delitescē-
tem euocauit: eumque ab inferis post liminio ipse su-
neratum de mum rettulit. Huc adde quod huic arti tā-
tum honoris tribuere maiores: ut diis inuētores su-
os assignauerint: caeloque dicauerint: Apollinem Escu-
lapiumque prodendo: quem ob id Archiatrum quasi
principem medicorum dixit Antiquitas: Et profe-
cto medicina res est sacra: Et ut Solomonis sapien-
tia testat: omnis medela a deo est. Ideoque saluberrī-
me sapientissimus ille precepit medicum honoran-
dum esse propter necessitatem: Cum illum altissi-
mus creauerit: Quod autem philosophus frater glo-
riatus est philosophos prisco seculo honoratissimos
extitisse apud reges: ne in hac quoque parte illi utiq-
cesserim: cum medicos acceperimus prope cultos ad
deorum uicem: Nāque Hippocrates ille maximus medi-
corum ob depulsam arte medica pestilentia ex illirico

in græciam uenientē: honores illos meruit a græcis
 quos herculi decreuerūt: qua in re subit mentē illud
 Galeni ex libro theriaces: quēadmodū. si iussit diui-
 nus Hippocrates ignes fieri medicatos odoramētis
 & suaueolētibus unguētis p̄fustos: ut ita aer tabificus
 emacularet / fieretq; i attrahendo inocētior / sinceri-
 orq; Quid in pestilētia faciendū Auicēna quoq; p̄
 cepit. Quid Asclepiades idē inter medicos priscos
 Hippocrate semp̄ excipio facile princeps / nōne uni-
 uersū p̄pe humanū genus circūegit in se se: nō alio
 mō q̄ si e cælo emissus aduenisset: qnq; res maxime
 cōmuniū auxiliorū p̄fessus. Abstinētiā cibi / uini / fri-
 ctionē corporis / ambulationē / gestationēq; q̄ expe-
 titus a maxio regum mithridate legatos illius ad se
 missos pollicitatiōesq; ingētes spreuit posthabuitq;
 q̄eti l̄r̄q; Critobolus quoq; & Erasistratus habiti se
 i maxia apd̄ reges maxios existimatiōe: cū alter Phi-
 lippū Alexandri patrē / alter Anthiochū syriæ regē so-
 lerti curatiōe sanassent. Quid multa: cū sanitate ni-
 hil utilius sit mortalib; qd̄ Galenus quoq; asserit / i
 libro hereseō. i. sectarū. Medicia at̄ cū sanitatē p̄stet
 liq̄do colligimus medicū & philosopho & orator lō-
 ge utiliorē eē ciuitati: qd̄ si philosophia animi me-
 dicina dicitur: medicina quoq; corporis philosophia
 rite phibet: cuius adiuuēta ifirmitas hoīum aduo-
 cat: & cōtinuo ubi egritudo iuasit solatia medici req̄-
 rit / philosophis oratoribusq; posthabitis: in quibus

Odora-
 mēta ad-
 uersus pe-
 stilentia

Sanitate
 nil utilius
 Medicina
 corpore
 philoso-
 phia

- A iiii -

Dietetica
Pharma
ceutica.
Chirur
gica.

84
nulla suppetiæ salutare nulla sunt adminicula lan-
guentium: **Q**uibus presto est medicus: & remediis
presentissimis opitulatur. proinde iurisperiti / me-
dicos professoribus / Studiorum liberalium merito
anteponunt. Cum hii salutem hominum agant. **I**lli
studiorum curam. quid nunc ego enumerem medi-
cinæ partes: quas omnis sacras ac salutes puto:
Dieteticam quæ uictu pharmaceuticam: quæ medi-
camētis: **C**hirurgicam / quæ manu curat: Ex quo fit
ut qui medicinæ utilitatem non uidet / Is non ut lu-
sciosus sed ut exoculatus nihil prorsus uideat. **Q**uo
circa iudices / si utilitati publicæ cōsultis / si medicū
in ciuitate utilissimum esse cognoscitis / mihi qui sa-
luberrimam artium utilissimamq; profiteor heredi-
tatem paternam assignatote. **D**ixi.

Audistis uiri spectatissimi: quæ philosophi: quæ
post philosophum medicus dixerint in causa adipi-
scendæ paternæ hereditatis: nunc sedulo auscultate:
atq; animum aduertite: & ea quæ soletis comitate pi-
pendite: quid nouissimo loco dixerit orator: **E**runt
opinor hæc / nec iniucunda relatu / nec ingrata audi-
tu / nec indigna cognitu: sic autē **O**ratorem causam
suam egisse creditote.

Nunq̃ magis iudices sensi quanta sit oratoriæ fa-
cultatis uis atq; excellentia: quam hodierno die / dū

fratres audio non ex instrumento philosophiæ: aut
 medicinæ: sed ex Oratoria suppellectile instructos
 causâ actitasse: Adeo sua philosopho philosophiæ
 medico medicina nihil opis in agenda causa presti
 tere: Quin muti pene conticissent nisi ad eloquen
 tiæ nostræ adminicula confugissent: sine cuius nito
 re philosophia sordescit: medicina obsolescit. Disci
 plinæ omnes incultæ rubiginant. Adeo necessaria ē
 atq; conducibilis omnibus omnium ingenuarū do
 ctrinarum professoribus eloquentia: Cuius utilitati
 maiestatiq; nihil (absit uerbo inuidia) est comparan
 dum: Et quā mihi primum cū fratre philosopho agē
 dum est: An ego philosophiam cum oratoria: philo
 sophum cum oratore contendam: Parcius tecū age
 re cogor & mitius quia frater es: sed tamen qd' inter
 nos dictum sit ista tua p̄clara philosophia quam glo
 riose iactas mi frater: & tanq̄ filiolā exocularis ne
 quāq̄ tanti est: quanti eam uideri uis: nec tam in phi
 losophia studium sapientiæ est q̄ opinatio: Nam cū
 sciētia certi sit/opinatio incerti: scholæ philosophorū
 omniū ac sectæ dum philosophantur haud dubie opi
 nantur: Id. n. opinatur quisq; qd' nescit: Illi autē qui
 de rebus naturalibus & celestibus disputant opinio
 ne educunt: Cum ueritas demersa in secretis na
 turæ delitescat: hinc philosophos a scriptorib; lucu
 lentis opinatores/opiniosos/opiniosissimos dici no
 uimus. Vnde autē q̄so nisi ex opinatione tot dissidia

Aduer
 sus philo
 sophum.

Opiniosi
 philoso
 phi.

Thales,

Mundus
ex ato-
mis.

De Deo.

De aia
opiniões.

tot compugnationes philosophorum emanarunt / tot se-
ctæ discordantes. **D**icā. n. non obstringendi cā sed
ga ita res se habet. Pugnat philosophi inter se atq;
dissentunt dissidio non paruo magnis i rebus & se-
riis: **Q**uidā principiū rerū eē autumat / aquā: ut **Tha-**
les milesius. Alii ignē / ut **Heraclitus** cognomēto sco-
tinus. i. tenebricosus. **Q**uidā aera / ut **Anaximenes**:
Pythagoras uero / **Empedocles** / **Epicarmus** / Aliiq;
physici cōplasculi q̄tuor elemēta principiū rerū eē
posuerūt: **Plato** **D**eū factitatorē mūdi eē tradit / **Ari-**
stoteles mūdū inatū eē autumat. **Epicurus** / **Democri-**
tus / **Leucippus** ex atomis hoc ē corpusculis isecabili-
bus mūdū formatū eē contēdūt. Preterea de deo / de
aia / de finib; bonorū / de meteoris: inter philosophos
nō cōstat: **Q**uidā deos inumeros / qdā nullū eē credi-
derunt: **Platonici** unū qdē curantē rerū. **A**t **Epicurei**
otiosū & iexercitiū. **Stoici** **D**eū extrisecus figuli mō-
torquētē hāc mūdi molē eē pdiderūt. **Platonici** itra
mūdū: ut gubernatoris exēplo / itra illud maneat qd
regat. **S**unt q i fortunæ iā lapsib; oīa ponāt: & nul-
lo credāt mūdū rectori moueri: natura uoluēte uices
& lucis & anni. qdā curā deorū intra sydera cōtinēt:
Nonnulli diuinā puidētiā ad lunā usq; deducūt: tāq;
irridēdū sit agere curā rerū humanarū illd qe qd ē sū-
mū: atq; indecorū sit dei maiestātē pollui tā multipli-
ci sordidoq; ministerio: **Q**uāta dii boni de aia inter
philosophos pugna: **Plato** ait aiam eē substantiam
αυτοκίνητον. i. se mouētem: **Xenocrates** numerū:

Aristoteles / entelechiā: Pythagoras & Philolaus &
 Aristoxenus / harmoniā: Possidōus / ideā: Hippocra-
 tes / spiritū tenuē p corpus oē dispū. Origenes ada-
 mātiū / substantiā sensibile & mobile: Hipparch⁹ &
 zeno / ignē. Anaximenes / aera: Empedocles / suffusū
 cordi sāguinē: Democritus / ex atomis cōflatā. Dice-
 archus uero nullū esse aīum nullā aīam: frustra q; &
 aīalia & aīantes appellari: Alii eternā: Alii mortalē
 aīam dissolubilēq; eē cōtēdūt. Ecclesiasticorū quoq;
 sup eadē re ē dissidiū: Alii ab origine mundi factas ī
 calo aīas: Alii ex traduce ppagari: Alii deū quondie
 aīas opari tradūt: Q d' & xpianū dogma confirmat.
 Hæc & id genus alia: tā uaria tā dissidētia cum lego
 quo me ueritā: quē seqr: cui credā: succurrūt illd' Ora-
 tianū. Bellua multorū capitū es: Nā qd seqr aut quē.
 Merito dixit Lactānius / de aīa iter philosophos nō
 dū cōuenit: nec unq fortasse cōueniet: & a Lucretio
 decēter & uerē dictū ē. Ignorat .n. q sit natura aīai:
 Eadē fere cōtētio ē circa fines bonorū: cū alii ī uolu-
 ptate ut Aristippus: Alii ī uirtute ut Zeno: Alii ī pri-
 mis naturæ. Quæ græci τα πρῶτα φυσικῶς. Au-
 gustinus & Varro primigenia uocāt: ut Carneades.
 Alii ī idolētia: ut Hierōymus Rhodius sūmū bonū
 collocauerūt: pipatetici ex triplici gñre bonorū: aī. f. &
 corpīs atq; externis scēlicitatē mētiūt: nec multo se-
 cūs academici uoluptatē cū hōestate Dinomach⁹ &
 Calipho copularūt ī idolētiā: q græce ἀμαλυσία dī
 hōestati Diodor⁹ stoic⁹ adiunxit. Quid dicā de re-

Origenes

Natura

aīæ igno-
ratur.

De fini-
bus bono-
rum.

ἀμαλυσί-
α.

Meteo-
rologi.

Causæ
motus ter-
re multi-
plices.

ακατα-
ληψια.
Incomp-
hensibili-
tas
απορρι-
τικοι
Academi-
ci

bus naturalibus quanta sit inter meteorologos dispa-
ritas atq; dissensio: De cometis: De fulminibus:
De arcu caelesti: De niloticis incrementis non constat:
Quid multa: De motu terræ & ut inquit poeta. Vn-
de tremor terris & qua ui maria alta tumescant: obui-
cibus ruptis. Sunt philosophi inter se discrepantissi-
mi. Et in hac re uel sola oppido q̄ mira inconstantia
est: Namq; Anaxagoras ignem causam motus exi-
stimat. Anaximenes terram ipsam sibi ipsi esse cau-
sam motus nec extrinsecus incurrere qd̄ illā impel-
lat: sed intus ipsam illidi in semet ipsam. Quidā mo-
tum aquæ imputauere ut Thales milesius: Democri-
tus uero motum fieri autumat aliquando spiritu ali-
quando aqua aliquando utroq; Aristoteles: Alber-
tus magnus: & omnis peripateticorum schola spiri-
tum ac uentos. Causam esse motus terræ alacriter af-
firmat: Cui sententiæ Plinius noster & Seneca sub-
scribunt: Ex hoc tam multiplici dissidio ex tanta phi-
losophorum discordia haud dubie fit ut incertus sim q̄
bus credam quibus accedam. Cuius sectæ me candi-
datum eē profitear: Quicquid elegero plurimos ui-
deo improbaturos: quicquid probauero plures ne-
gatueros. ut inter tot ambigua illud tantum Socrati-
cum mihi certum uerumq; esse uideatur. Hoc scio
q̄ nescio: Inde fit ut academicorum ακαταληψια. i.
incomprehensibilitatē minime improbē: q̄ nulli rei assētiē
dū eē cōtēdūt: q̄ ob id σκεπτικοι και απορριτικοι

id est consideratores & ambigentes dicuntur. Meritoq; Proteus personam ueritatis sustinere creditus: quam obtinere nemo potest falsis imaginibus illudentem & comprehensionis nodos relaxantem. **A**d hac adde quod philosophos irreligiosos putant. Eosque ferme arbitrarier deos non esse. Dum meras rerum causas & simplices rimantur. Ex hac opinione incōcinnitate dissidiiisque sectarum factum fuit olim uetus senatus consultum: Quo philosophi ex urbe Roma pulsati sunt perinde ac inutiles atque infructuosi. Mox iterum Domitianus imperatore exacti ex urbe & Italia interditi. Vt semel finiam propositum fratris demiror inhiantis paternae bonae. Cum philosophus si Platoni credimus: Cui utique in re philosophica credi conuenit: minime sit philochrematos id est pecuniae cupidus. imo contentor diuitiarum: Quo circa desiste frater moneo a perditione hereditaria ne ab instituto sectae tuae deflectisse uidearis. & uite contrarius in re prior. Nihil enim habet philosophia praestantius quam quod modicis contenta ampliores opes non desiderat. Vnde fit ut conditores legum philosophos professorum numero non habeant. Quia hoc primum eos profiteri oporteat mercenariam operam spernere: hac satis ad philosophum: qui nimis urgeri iam uidetur & commoueri uera castigatione comonitus. Transcamus deinceps ad medicum: quem intelligo fiducia medicinae ad hanc causam oppido quam fidenter descendisse. Cuius

Proteus
typus ue
ritatis.

Philoso
phi irrel
giosi.

Philoso
phi ex ur
be eieci.

Philoso
phus non
philo
chrema
tos

Philoso
phia con
tenta mo
dico

stipendio
salum
in uoluntate
non est
iuror

Contra me
 dicos.
 ars haud quāq̃ philosophiæ absimilis ē. uidelicet uia
 ria. inconstans. interpollis. Et non parum saepe per
 nitiosa: quam ut inuestibulo disertationis statim re
 percuriam eleuēq̃. Nonne inter medicos prope ma
 ior q̃ inter philosophos pugna ē atq̃ contētio? Q̃ uī
 in diuersas curandi uias p̃cesserunt: Hippocrati cau
 sa morbi originalis uidetur esse in spiritu siue flatu:
 quem morborum omnium patrem & auum appel
 lat. Herophilo in humidis omne uitium uisum est:
 Erasistrato si sanguis in arterias hoc est uenas: quæ
 spiritui accommodatæ sunt: Q̃ uas recentiores medi
 ci pulsatiles nominant / trāsfunditur: Asclepiadi ue
 ro placuit originem egritudinū esse si manātia cor
 puscula p̃ inuisibilia foramina subsistendo iter clau
 dant & meatus obturent. Ad hæc cum ciborum cō
 coctione maxime sanitas constet: Meritoq̃ stoma
 chus paterfamilias & rex totius corporis in homine
 dicatur: In hac quoq̃ parte discrepātissimi sunt. Era
 sistratus enim cibos atteri in uentre contendit: Pli
 nius stonicus putrescere: Hippocrati placet per calorem
 cibos concoqui: Q̃ uod Galenus: Auicenna: & me
 dicorum neotericorum scholæ confirmant: Ascle
 piades uero nihil cōcoqui autumat: sed crudam ma
 teriam sicut assumpta est in corpus omne diduci:
 Huc adde quod alii medicinam dicunt esse rationa
 lem: Alii in usu tantum & experimentis eam posue
 runt: perinde ac usus in curationibus sicut in cate

ris omnibus artibus sit magister efficacissimus: **V**n
 de logici quidam quasi rationales dicti: **Q**uidam
 ab experimentis empirici ut **S**erapio & **A**pollonius
 & **H**eraclides. Sūt & methodici a uia quadam quā
 sequuntur nominati. **O**b hoc dixit **A**usonius i gryp
 po ternario. **T**riplicem esse medicinam illo uersu.
Triplex quoq; forma medendi: quæ logos & metho
 dos cuiq; experientia nomen: Sūt & dogmatici q
 bus sunt sua decreta seu placita sine quibus nulla se
 cta consistere potest: hos maxime probat **G**alenus:
 a quo **E**mpirici improbantur: qui ait **H**erophilum
 & **P**hilippum imprimis **E**mpirices idest experien
 tia sectatores extitisse: **C**ū **H**ippocrates & **D**iocles
Caristius & herasistratus logicē heresin .i. rationa
 lē sectam sectati sint: **M**ethodices uero principes fue
 runt **A**rchigenes & **T**hemison. **D**e qbus opinor sen
 sit **S**atyrographus scribens. **A**duocat **A**rchigenen
 onerosaq; pallia iactat: Itē quot **T**hemison egros au
 tūno occiderit uno: **F**uit & p̄dicus sclymbriæ natus:
 q̄ instituit **I**atrapticen .i. unctoriā medicinā. hīc ī nu
 meræ sectæ fluxerūt. **D**ogmata īfinita: sentētiæ mul
 tiplices. hīc illæ circa egros miseræ cōcertatiōes nul
 lo idem censente ne uideatur assertio alterius. hinc
 illa infœlicis monumenti inscriptio. turba medico
 rum seperiisse. **E**t **A**drianus imperator: ut auctor ē
Dion moriēs dixit: **M**edicoꝝ turba principē p̄dit: cui
 eōcinit uersiculus ille apd' græcos uice puerbii cele
 brat' πολλῶν ἰατρῶν ἐσοδος μαπολεσε.

Vsus ma
 gister effi
 cax.

Logici.
Empirici
Methodi
 ci.

Triplex
 medicina

Hippo
 crates lo
 gicus.

Archige
 nes me
 thodicus.

Themiso
 Iatrapti
 ce.

Turba
 medicorū
 perii

idest multorum medicorum introitus me perdidit.
Nequēo mihi tēperare quominus pliniana illa per-
 censeam ad hoc totum negotium mire facientia: q-
 bus luculētus ille scriptor in medicos perorans asse-
 rit nullam artem medicina incōstantiorē fuisse: nec
 dubium esse medicos omnis scientiā famam noui-
 tate aliqua aucupantes animas nostras statim nego-
 tiari: discunt periculis nostris: & experimenta p mor-
 tes agunt: medicoq; tantum hominem occidisse sū-
 ma impunitas est: quinimo transit in conuitium. &
 intemperātia culpatur: **Q**uod si lex ulla extaret: q
 puniret inscitiam capitalem: oppido q paucos uide-
 res medicinae professores. prouerbiale illud sat no-
 tum: **T**itulo medicorum remedia habēt pyxides ue-
 nena. hinc ille lacon medico dicenti nihil habes ma-
 li: οὐ γὰρ σοι φηιά τρω χρωμαί. **N**on enim in-
 quit te medico utor: Et iterum cum medicus dixisset
 γερω γεγορασ. i. senex factus es. **Δ**ιοτι απερ-
 ουκ εχρησαμην σοι ιατρω. **Q**uoniam inquit nō
 usus sum te medico. **A**tqui dicet quispiā uidemus
 quotidie multos morbis grauissimis acutissimisq;
 implicitos auxilio medicorum conualuisse: **Q**uibus
 responderi breuiter possit illud Aufonii: Euasit sa-
 ti ope non medici: **C**ontra plures uideas occumbere
 q sanescere: **Q**uibus medici: qui habentur clarissi-
 mi medicorum nihil profuere. **P**ræterea millia gen-
 tium olim fuerunt, & in præsentia sunt sine medicis

degetium. Nos uero aliena opera uiuimus. Alienis
 pedibus ambulamus: Alienis promissis credimus.
 Quod nisi iam ad finem mea festinaret oratio. Ostem-
 dere possemus multa sunt nomina rerum medicata-
 rum apud Galenum, Auicennam, aliosque medicorum. **Error re-**
 celeberrimos male intellecta, peius tradita, pessime **cetiorum in**
 usurpata. In quibus cum dispendio uitae mortaliu **rebo me-**
 recentiores hallucinantur: Et aliud pro alio propi- **dicis,**
 nantes saepe dant mortiferam potionem pro saluti-
 fera: Quas ob res liquido colligimus o frater medi-
 ce disciplinam tuam quam tu iactantulus tanto pe-
 extollis non tam utilem esse ciuitati quam detrimentu-
 sam: Salubriterque potius Cato creditur medicis in-
 terdixisse: Cuius oraculo cludam hanc de medicis
 disputationem. Sunt autem Catonis uerba haec: Quam-
 documque gens ista suas litteras dabit omnia corrum-
 pet. Tunc etiam magis si medicos suos huc mitteret,

**Cato in
medicos.**

Haec autem omnia in philosophos & medicos in-
 flamanter satis perorata: Nemo uestrum uiri claris-
 simi queso perinde dicta accipiat atque si ex persona
 mea dicerentur: Absit enim a me talis infectatio: sed
 tanquam ex persona oratoris agentis causam aduersus
 fratres. Alterum philosophum: Alterum medicum:
 qui cum diluerit eleuaueritque fraternas professioes
 oratoriam disciplinam & oratoris nomen ualentis-
 sime tutatus est: Vt scilicet dixerit non solum illa omniu-
 .B.

Exorabu iudicum exorabula: quæ a nobis dici & solent / &
la iudicū. possunt: sed multis quoq; adminiculis fulserit / ro
borauerit / erexerit causam eloquentiæ: quæ ad pre
sens omitto: Illa tantum rettulisse contentus: qd' ex
paciatus orator per latissimos rhetorices campos
talìa subiunxit.

Quod eloquentia inquit o iudices una de sumis uir
tutibus sit ciuitatib; utilissima / adeo clarū / adeo in cō
fesso est / ut probatione nō egeat. **N**ā cum Orator fi
niatur / uir bonus dicendi peritus: rhetorice uero be
Orator
uir bon⁹. nedicendi sciētia / utilē esse cōfitendū est: **Q**uæ
bonitate constat / elegantia pollet / nitore splēdescit:
Cuius ope & opera p̄clara omnia fiūt & magna: **E**q
dem conditores urbiū / non tā philosophica doctri

Illiciū fa na: q̄ elegātia oratoria & illicio facundia; pellexerūt
cundia; dispalatos homines ad ciuilitatem politicamq; uiuē
di rationem: **C**on similit̄ cōstitutores legum quib;
nihil pene emuncius / limātius / & sententiosum ma
gis / adminiculati fulturis eloquentia; / leges saluber

Condito rimas eloquentissimasq; cōdidere: quas mox inter
res legū pretes interpretamentis barbaris sedauerunt: forma
Oratores tores quoq; rerum publicarum: Imperatores bellico
rum exercituum / regere cōsiliis / & moderari res ma
gnas sine docta uoce & oratoris ui haud quāq; po
tuisent. **D**eniq; scriptores fere omnes in omni do

strinarum genere uel eminentissimi sint pigmentis
 oratoriis sine dolatorio rhetorico statim lectori nau-
 seam faciunt & bilem mouēt. adeo **Scriptio** omnis
 citra elegantiā est p̄xima fastidio / tantāq; uī habet il-
 la a poeta prisci seculi dicta flexanima atq; omniū
 regina rerum oratio. **Merito** apud romanos : qua re
 publica nulla unquam maior : nulla sanctior : nulla
 bonis exemplis ditior extitit : summa semper ora-
 toribus dignitas fuit : **Erut** auctor est Cornelius ta-
 citus : nullus magnam potentiam sine eloquentia ē
 consequutus : **Q**uod ut de aliis taceam / nōne **Mar-**
cus Tullius ille orandi regula & dicendi lex : Cu-
 ius ingenium Romano imperio par fuit : qui latinæ
 facundiae pomerium promouit : ad consulatum usq;
 amplissimamq; dignitatem ex humilitate natalium
 & loci euectus est : **Q**uo quid utilius in Romana
 republica excogitari potest ? **Q**uo suadente legem
 Agrariam hoc est alimenta abdicarunt Romanæ
 tribus : Cuius linguæ fulmen Catilinæ infregit au-
 daciam : & ipsum proscripsit Antonium : Cuius no-
 mine supplicatiōes a senatu decretæ sunt : **Q**ui ma-
 xim⁹ honor uictorib⁹ bello ducib⁹ dat⁹ : **Q**ui toga
 to añ Ciceronē habit⁹ ē nemini : demosthenē quoq;
 admirabat⁹ græcia : obseruabat rex psar⁹ : & plurim⁹
 de eo apd⁹ Philippū sermo hēbat⁹ : cuius gloria tā ce-

Scriptio
 sine elo-
 quentia
 in suauis.

Sūma
 oratorib⁹
 dignitas.

Ingeniū
 tullii par
 R. iperio

Supplica
 tiones i to-
 ga Cice-
 roni,

Hic ē De
mosthe
nes.

Rō sine
oratiōe
māca.

Fulmiare
Peric.es.
Tonare.

lebris tam p ora omnium uolitās extitit: ut Anicula
aquā ferens ita isusurauerit alteri: οὐτος ἐστι ΔΗ
μοσθένης: hic ē ille Demosthenes: & olim Gorgiæ
rhetori leōtino a græcia delphis soli statua nō iau/
rata: sed aurea dedicata: Tātus honos habebat ora/
toria artis p fessoribz: In hoīe p cipue duo sunt: Ra/
tio: & Oratio: Vnde ab Apuleio hoīes finiunt ratio
ne plaudentes: oratiōe pollentes: Sed ratio sine ora/
ne ppe munda est & māca: Quare si nihil ab illo pa/
rēte rex fabricatoreq; mūdi deo melius oratiōe ac/
cepimus: si utilissimū esse nemo nō nouit eloquen/
tia pollere: senatū populū exercitū mortales oēs in/
quæ uelit orator ducere: si uiribus orandi tantū asse/
qui pōt ut fulgere/fulminare/tonare: qd pericli cō/
tigit / uideatur orator. Pronūciate iudices p oratore
& secundū me litem date: & ut qui orator ad uos ue/
nerim: habeā a uobis exorator efficiete: ut si rheto/
rice est psuadendi opifex ac suada medulla: uidear
apd uos psuasibiliter dixisse: siue. n. psuadere siue
bene dicere finis est: & summū in oratore: utrūq; id
munus impleuisse uidebor: si uoti compos ex sentētia
uestra ac pnunciatione discessero. **Dixi.**

Credibile est post peroratam a tribus fratribz co/
ram iudices ipsos cōcordi consensu oībus sententiis
pnunciassē pro oratore: illiq; adiudicassē paternam
hereditatem, **FINIS.**

144.
**PHILIPPI BEROALDI LIBELLVS DE
OPTIMO STATV.**

ARS PHILOSOPHIAE EST

& ea quidem pulcherrima uiri claris-
simi administrare republicam: Quid

sane negotium ianuam famae repa-
ndi: & uirum prudentem ac politicon

ostendit: nam si praeclarum & lauda-
bile est in re oeconomica agere bonum patrefamilias:

quanto praeclarius ac laudabilius in republica age-
re patriae parentem: Et cum homo hominum causa

natus sit: nusquam profecto commodius potest homi-
nibus homo prodesse ac patrocinari quam administra-

do rempublicam quae in uniuersum cunctorum co-
moda complectitur. Vt autem non satis est bonas le-

ges habere nisi custodes earum sint diligentissimi:

quos graeci nomophylacas uocant: ita non sufficit be-
ne moratas esse ciuitates: nisi earum sint tutores ui-

gilantissimi: hii autem sunt reipublicae gubernato-
res: Quorum opera sedentaria plus haud dubie pro-

dest quam ceterorum negotiosa strenuitas: Sed cum ad-
ministranda reipublicae sit forma non simplex nec

genus unum: Cum alii aliud probent: Videor factu-

rum operae precium si hodierna disertatione quae-
piam de republica deque optimo statu & principe digna sci-

tu nec indigna memoratu ex litterarum interiorum

Nomo-
phylaces.

B iii.

secretariis deprompsero: quæ audientiū & aures per
mulceant & animos refouēat: Quod dum à me fit
uos quæso diligenter attendite.

Monar
chia.

Oligar
chia.

Aristocra
tia.

Democra
tia.

R. p. Iaco
num,

Magor
phonia,

Administrandarum ciuitatū tres sunt spēs.
Est principatus unus quam monarchiam
uocant. Est paucorum optimatūq;: q̄ oli-
garchia atq; aristocrata nuncupatur. Tertia ē popu-
laris gubernatio: q̄ græco uocabulo democratia dici-
tur: auctores Dion/Plato/Aristoteles/ceteri. Itē Ari-
stoteles in secūdo politicorum quosdam fuisse tra-
dit: qui optimam gubernationē esse crederēt ex oī-
bus hīs cōmixtā: & propterea laudari rempub. lace-
dæmoniorū ueluti ex monarchia/aristocratia/demo-
cratia consistentē: Rex enim apud illos erat p̄ unius
gubernationē: Senatus/pro paucorū potentia: Epho-
ri autem statim popularē reprēsentabant: Quæ uero
ex tribus administrationibus melior/potiorq; sit dif-
ficile ē iudicatu/cum suos quæq; assertores habeat:
nec ego tanq̄ arbiter honorarius quicq̄ decernere au-
sim: sed quid ueteres senserint explicabo. Ita. n. opti-
me citraq; inuidiā alienis iudiciis rei tantæ censurā
rapagetur: & cū libera sint iudicia/pinet de his ut
cuiq; libitū erit: existimatio sua cuiq; sit: ut at̄ facili⁹
res tota colliquefeat historia remotior enarranda ē
huic negotio/quod molior/accomodissima.

Post magophonian. i. magorū cedē: quo die nulli

magore fas ē in publicū p̄dire: sed cūcti intra domos
 septa se continēt: facta ē consultatio de statu p̄sarū
 cōstituēdo: ubi uariæ sn̄ae dictæ. Ex q̄ba istæ tres po
 tissimū memoriæ s̄t p̄ditæ. Othanes exhortās ad gu
 bernationē populārē: a monarchia p̄uiri p̄te dehor
 tabat̄: oñdēs p̄cipatū unū? haud quāq̄ p̄bādū p̄pte
 rea qd' ēt si optim⁹ fuerit: tñ ex licētia peccādi & iso
 lētia leges p̄uaricet̄: fœm̄ias ui ostupret̄: idēnatos ite
 rimat̄: & ipune bācchabūd⁹ oīa ex nī libidie cōficiat
 At cū dñat̄ iqt multitudo i primis nomē obtinet oīūz
 pulcherrimū: i sonomiā: i. iuris æq̄bilitatē: oīa cōsilia
 i cōcreferūt̄: & i multitudie oīa isunt. hęc Othanes.

At megabyzus ad oligarchiam. i. ad statum pau
 corum rem traducens ad eam socios hortabatur im
 probans Othanis sententiam: tanq̄ populari multi
 tudine nihil sit: neq̄ insipientius: neq̄ insolentius:
 Et plebi proprium suūq̄ sit nihil intelligere: quæ ad
 res obeundas sine consilio p̄ceps fuit torrenti flui
 mini similis. Itaq̄ improbato statu populari tāq̄ pef
 simo hortatus est ad statum optimatum dicēs: cre
 dibile esse ex optimis optima existere consilia.

Post megabyzi sn̄iam Darius tertio loco dixit: sta
 tū unius p̄cipis antepōnēdū monarchiāq̄: cē p̄stan
 tissimā: p̄positis n. trib⁹ statib⁹ & his oib⁹ optimis:
 ut optime īperet populus: optime pauci: optie unus:
 Multo ātecellere unū? īperu: nā unū (inqt) unius: q̄
 optimus sit: p̄cipatu nihil melius eē constat: De

-B iiii-

Sn̄ia i cō
 cilio p̄sage
 Othanes
 p Demo
 cratia.

Megaby
 zus pro
 oligar
 chia.

Darius p
 monar
 chia.

statu populi turbulento. s. & incōsulto / idem sentio
 qd' megabyzus. **D**e statu uero paucorū / hoc amplius
 contra megabyzum / qd' uidelicet odia inter ip̄os pri
 uatim excitantur in publicum pernitiōsa: Cū unus
 quisq; primus in republica esse uelit: **E**x talibus au
 tem odiis / seditiones: ex seditiōibus / cedes existunt.
 Proinde opus est ut unus sit ueluti caput / a quo ne
 quaq; membra dissentiant.
Hæ tres in consilio persarum fuerunt dictæ sen
 tētiæ: quarum ultima uicit: qd' .s. melior foret status
 unius: & ita auctor ipse sentētiæ **D**arius paulopost
 rex persarum ē declaratus. **H**æc in curia barbarorū
 agitata: qui nullo litterarum dolatorio sunt leuiga
 ti. Videamus deiceps quid doctissimi uirorum su
 per hac re senserint. **P**leriq; oēs damnāt guber
 nationem populare perinde ac pessimā: a qua Apol
 lonius tyaneus Vespasianum dehortatur atq; ab
 ducere contendit apud **P**hilostratum cōtra Euphra
 tis & **D**ionis sentētiā / Vespasiano suadentiū / ut po
 pulare statū restituat: tanq; ciuitas romana populari
 gubernatiōe maxie gauderet: & sub tali administra
 tione / magnā imperii partem adepta esset sententiæ
 Apollonii astipulatur. **M. T**ullius: q in oratiōe pro
 plantio sic inquit: non ē consilium in uulgo / non ra
 tio / non discrimen / non diligētia: Et ab optimo poe
 ta dictū ē: Scindis incertum studia incōtraria uulg?
 olim **D**emosthenes quoq; extorris & in exiliū per

Cōtra sta
 tū popu
 larem.

Dictū de
 mosthe
 nis,

gens cum suspirio dixit: O pallas & quæ tribus infes-
sissimis belluis delectaris noctua dracone & po-
pulo: tanq̃ populus inter κακα θηρια .i. malas be-
stias numerandus sit: Quin etiam Plato populum
dixit esse belluam multorum capitum: cui succinit il-
lud Oratianum: Bellua multorum capitum es: Nā
quid sequar aut quem? **L**ycurgus nomothetes .i. de-
gum conditor: interrogatus cur statum popularem in
republica lacedæmoniorum non cōstitueret scitē re-
spōdit: ου πρωτος εν τη οικια σου ποιησας δε
μεκρατιαν .i. tu primus in domo tua efficitis prin-
cipatū popularē. **Q**uadrat huic rei sentētia quoq̃
illa græci poetæ catholica: ποχυρον οχλος εστιν:
ουχ εχον δε μουρ: hoc intellectus turba turbulen-
ta est: nec mentem habet.

Reliquæ duæ administrationes paucorum sci-
licet & unius ualde probantur: nam q̃ status opti-
matium qui dicitur Aristocraticus sit optimus no-
mine ipso declaratur & exemplis tam recentibus q̃
ueteris liquet: & auctoritate fulcitur. Sentētia plau-
tina est in milite: Nemo solus satis sapit. Ex quo fit
ut consultationes plurium bonorum in unum con-
spirantes sint salutare & conducibiles rebus ma-
gnis administrandis. Aristoteles in tertio politicorū
Vno (inqt) duo meliores sunt: & ante Aristotelem
Homerus cecinit: Duos ad omnia esse prestantio-
res uno.

res hinc Agamēnon homericus decem optat confi-
harios Nestori consimiles illo uersu. τοιοῦτοι δὲ
καὶ μοι συμφραδέμενοι εἰμι ἀχαιοί.

Status
unius an
ponendus.

Homerus

Dion.

Ciprianus.

Rector
mundi
unus.

In apibus
dux unus

Ceterum ut statum unius optimū pstantissimūq; esse
credamus inclinatur animus & ratio suadet & senten-
tia eruditorum decernit: quorum auctoritas nobis pro ra-
tione ē: inter quos ē Aristoteles q̄i .viii. ethicorum cēset
administrationē populi eē pessimā . unū uō optimā
& Homerus q̄ in secūda illiados rhapsodia sic inq̄t
οὐκ ἀγαθόν πολυκοιρανίη ἐστὶ κοίρανος ἐστὶ
ἐστὶ βασιλεὺς . i. non bonus ē multorum p̄cipatus
tinus sit dominus / unus rex: qd̄ uno uersu sic reddi
potest: Non opus ut multi sed princeps impet unus
rex / unus. Dion syracusanus uersum hunc Homeri
cum referens: olim dictitauit non posse bene regi re-
publicam multorum imperiis: Et a Domitiano iti-
dem dictum ē: Non ē bona imperatorum multitudo.
Ad hanc diuus Ciprianus ut unus inq̄t sit prin-
ceps omnis natura consentit. Rex unus ē apibus &
dux unus in gregibus / & in armentis rector unus.
Multo magis mundi rector unus / qui uniuersa quae
sūt uerbo iubet / ratione dispensat / uirtute consumat:
Cipriano subscribit illd̄ qd̄ i decretis cano. septima
questione prima traditum est ex auctoritate Hiero-
nyimi ad rusticū monachum sic scribentis. In api-
bus dux unus ē & grues unam sequuntur ordine lit-

terato/imperator unus iudex unus provincia. Ibi-
dem precipitur: ut singuli sint ecclesiarum episcopi
singuli archiepiscopi singuli archidiaconi: Ille quoque
diuinus **Plato** libro de regno maxime probat mo-
narchiam id est unius principatum. Igitur cum con-
stet optimum esse statum unius paulo plura super
hoc uidentur annotanda.

C Scitum est illud **Romani** imperatoris principa-
tum non nisi fato dari: & **Homerus** a **Ioue** autumat
dari sceptrum & ius principi. **Cū** ait) **Rex** unus cui
scepra dedit uenerandaque iura iuppiter. **Idem** **Dio-**
trephus uocat reges quasi a **Ioue** nutritos: ex quo fit
ut ueluti dii terreni principes mortalibus colendi sint
Id. quod olim ab **Athaniō** gothorum rege ductum
constat: qui cum ad **Theodosium** constantinopo-
lim uenisset & urbis pulchritudinem / imperato-
ris opes / apparatus maiestatem conspexisset mira-
bundus: sine dubio inquit **Deus** terrenus est impe-
rator: contra quem quicumque manus leuare nixus
fuerit ipse sui sanguinis reus existit: Verbum uetus
est apud **græcos** / uice prouerbii celebratum: **πρὸ**
παντὸς σεβούτο τοῦ βασιλέως Δε τιμα:
hoc ē in primis **Deū** cole: **Regē** autem honora: Antiqui re-
ges idē erāt & pōntifices: **Vñ** reges romāi pōntifices di-
cti: qđ & in decretis canōicis distinctiōe uigesima

Voluntas
res libe-
ralleno
dicitur
nuptio
omni/lo
Principatu
fato dari.
Diotre-
phis reges

zulus
zulus

prima proditum est: Et poeta nobilissimus illo uer-
su significat: Rex anius rex idem hominum phoe-
biq; sacerdos: Quin etiam Plato memoriae prodi-
dit Reges aegypti pontifices extitisse. Multae sunt
constellationes principum effectrices: sicut illa qui
in prima parte Arietis horoscopum haberint nascen-
tur principes/ reges/ exercituumq; ductores. Item in

Cōstella/
tiones prin-
cipum.

Polychro-
nius.

Polychro-
nius.

Polychro-
nius.

Fatū im-
peratoris.

Fatū im-
peratoris.

Fatū im-
peratoris.

Paulus
apostolus

Paulus
apostolus

Paulus
apostolus

prima parte aquarii habens horoscopum erit prin-
ceps gloriosus/ & polychronius hoc est longeuus: ut
auctor est Iulius firmicus in octauo matheleos: qui
secundo uolumine loquens de imperatore sic fer-
me inquit: Solus imperator stellarum non subiacet
curfibus/ & solus est in cuius fato stellae decernendi
non habent potestatem: Cum enim fuerit totius or-
bis dominus/ fatum eius dei summi iudicio guber-
natur.

Egitur cum deus/ & fata/ & sydera principes terris
dent/ quicūq; principi insidiatur & eius molitur ex-
cidium: is exterminandus est atq; omni supplicio
plectendus/ tanquam in deum & fata manus infer-
re conetur: nam ut scribit apostolus in epistola ad ro-
manos: potestas non est nisi a deo. Qui resistit pote-
stati/ resistit ordinationi dei. Ministri dei sunt prin-
cipes: Et ut ap̄ ueteres dictū accepimus a uita princi-
pis uelut a filo pēdet salus ciuitatis: nec solū malefi-
cia sūt casu in hoc puniēda: sed cogitationes quoq; &
uoluntates: & quis apd' iuriscōsultos titulo de penis

scriptum sit cogitatiois penam nemo patiatur: quā-
 uis **P**ortius cato prodiderit uoluntates esse liberas:
 nec pœnis obnoxias: tamen uoluntas uel sola puni-
 tur: in maleficiis id genus: sicut docet **C**alistrat⁹ scri-
 bens / in maleficiis uolūtas spectat: & ut iurecon sul **V**olunta
 ti autumāt eadem seueritate uoluntatem sceleris q̄ tes libe-
 effectum puniri iura uoluerunt. Item ad legem cor- ræ
 neliam de sicariis scriptum legimus. si quis cum te **S**niæ iu-
 lo ambulauerit sicut his qui hominem occiderit pœ riscōsul-
 na coherceatur. Item titulo de extraordinariis crimi togæ.
 nibus p̄cipitur sollicitatores alienarum nuptiarū &
 si effectū potiti non sint attamen propter uoluntatē
 esse extra ordinem puniendos. **Q**uæ tota discepta-
 tio distinctione prima de penitentiis latissime expli-
 catur.

Ceterū q̄a unius gubernationē q̄ sit optimus ma-
 xime probari satis liquet dicenda: deinceps & expli-
 canda sunt nō pauci multa: quæ in eo censemus in eē
 debere qui p̄iceps optimus & eē & uideri uelit: uul-
 gatoria aut & triuialiter p̄trita omittentes: q̄dam iu-
 cundiora fatu audituq; degustabimus: p̄ exēpla ma-
 ximorū principū decurrentes: ut talis disertatio fiat
 neq; senticosa: neq; insuauis sed uoluptaria & expe-
 tibilis. **D**icemus aut nō legitimo illo ex disciplina
 rhetorica ordie seruato: sed p̄ut singula subibūt mē-
 tem: & nobis dicturientibus obuia sese obtulerint.

Inter cognomina p̄cipū memoratu digna q̄tuor

sunt memoratissima: quæ si cuncta iunctim in unum
cadere poterūt: is erit ille quē quærimus: sūt autem
hæc: magnus: pius: pater patriæ: & optimus.

Magnus
Alexan
der.

Iudicium
Hāniba
lis.

Alexander ille longe omnium excellentissimus
a magnitudine rerū quas haud dubie maximas ges-
sit: magni cognomen inuenit: ut ita sine laude nun-
quam nominaretur. **Q**ui fortuna sua maior fuit: de
quo **Hannibal** penus ita iudicauit: ut **Aphricano** q̄
renti quem fuisse maximū impatorem crederet: re-
sponderit: **Alexādrum** macedonum regem. **Q**uod
parua manu innumerabiles exercitus fudisset: q̄
ultimas horas supra sp̄ humanam pagrasset: **V**erū
huic magni cognomento plus inuidiæ q̄ pulchritu-
dinis inest: ut luculenti scriptores prodiderunt.

Pius An
toninus.

Aufonii
carmen

Antoninus imperator **R**omanus cognominatus
est pius uel qd' socerum fessa iam ætate manu suble-
uauerit: uel qd' multos senatores hadriano iam iam
seuienti subripuerit: uel qd' ipse **Hadriano** magnos
honores post mortem decreuerit: uel qd' cum se **Ha**
drianus interimere uellet ingenti custodia & uigilā-
tia fecerit ne id posset admittere: uel q̄ suapte natu-
ra clemētissimus fuerit: & nihil tp̄ibo suis asperū fece-
rit: **S**ptianus: & **I**ulius capitolinus auctores: **D**e quo
est illud **Aufonii**. **A**ntoninus abhinc regimē capit il-
le uocatu consultisq̄ pius nomen habens meriti: **E**t

profecto pii cognomen amabilissimum est: & maxime pietatis argumentum.

Est & patris patriæ appellatio: qua nihil pulchrius. Quod quidem nomen submonet ut princeps cum ciuibus suis quasi cum liberis parens uiuat: qua nuncupatione Cæsar Augustus maximopere letatus est: Nam cū in curia romana Valerius messalla mandantibus cunctis ita dixisset: Cæsar augeste senatus te / cōsentiens cum populo romano cōsalutat / patriæ patrem: tunc ille prægaudio lachrimans ita respondit: compos factus uotorum meorum patres cōscripti quid habeo aliud deos immortales precari: q̄ hunc consensum uestrum ad ultimū uitæ finem mihi perferre liceat.

Supereſt optimi cognomen. Quod Traianus ueluti peculiare accepit ex senatus populiq; Romani appellatione: Quo nomine amplissima haud dubie bona continentur. Quod nomen sibi quisq; mallet / ut inquit Liuius: q̄ honores imperiaue: De quo Silius: optimus heu nomen melius maiusq; triumphis: & ut auctor est Plinius panegyrista: nomen Augusti & Cæsaris minus est q̄ optimi: Iupiter apud Ethnicos optimi nomine colebatur: Dicebatur. n. Iupiter optimus maximus: qua i re illd' a notādū qd'

Pater patriæ Augustus.

Optimus Traianus

Plinius panegyrista.

Iupiter optimus maximus

ante optimus idest beneficentissimus dicebatur q̄
maximus: quia ut inquit uere **M. Tullius** maius ē
certeq; gratius / prodesse omnib; q̄ opes magnas ha
bere. **I**gitur si quis principū reperiret: qui magnus
pius / pater patriæ / optimus / merito cognominari pos
set: nōne hunc deo simillimum esse iudicaretur?
Quæ autem p̄cipue res talem principem efficiant a
me summam explicabuntur. **D**icāq; non qualis sit
in p̄sentia quispiem nuncupatim princeps: sed qua
lis in uniuersum quilibet esse debeat. **I**mitatus. s. **Xe**
nophontem: **Q**ui in p̄cidia / scite / eleganterq; tracta
uit: non qualis esset **Cyrus** sed qualis esse deberet:
neq; enim ad historiæ fidem: sed ad optimi princi
pis effigiem ac archetypum historia illa perscripta ē.
Cyrus xenophotis
nō histo
rica fide.

Homerus / ut hinc ordiamur / regē appellat **πολι**
μειν λαων hoc est pastorem populorum. **E**t pla
ne sicut pastor gregem curat: ut totus habitior sit &
nitidior: nec unius quidem ouiculæ cura posthabita
sic oportet principem totum corpus reip̄. curare: ut
ex nulla parte manca sit: ut grex p̄pinguis / & latus
& numerosus gloria est pastoris: sic ciuitas florēs &
fortunata & opulenta laus est principis. **Q**ui obli
tus suorum ip̄ius cōmodorum ad utilitatem publi
cam quicquid agit debet referre: ut enim tutela sic p̄
curatio reip̄. gerenda est. **A**d utilitatem. s. eorum: q̄
cōmissi sunt: nō eorum quibus cōmittitur. **Q**ui ue

ro partem ciuium tūtatur / partem negligitis ut fa-
pienter docet Marcus Tullius rem perniciosissimā
inducit in ciuitatem seditionem scilicet & discordi-
am: Et frustra princeps ē plebe neglecta / ut scite scri-
bit Plinius in panegyrico. Princeps reipublicæ ani-
ma est. Respublica corpus est principis: ut auctor ē
Seneca libro primo de clementia. Ergo principi con-
uenit rempublicam tueri ac fouere peride ac corpus
suum: cui dū parcit sibi ipsi parcit. Et ut olim decē
ter dixit Falconius Nicomachus in senatu romano
ad tacitum Augustū. Ingens est gloria principis re-
publicam magis amare q̄ filios.

Princeps
aia reipu.

Dictum
Nicom
chi.

Dicere solebat Aurelianus impator. Nihil popu-
lo saturo letius esset: ideoq; decet principem Anno-
næ urbicæ curā suscipere: ut populus sit satur: ne fru-
ges defiant: ne plebecula esuritione tabescat: ne fru-
mentarii / uel suppressione frumenti / uel enormita-
te precii esurentes pauperes trucident. Scitum ē il-
lud Lucani. Gnarus & irarum causas & summa fa-
uoris annona momenta trahi: Namq; asserit urbes
sola fames: Emiturq; metus cum segne potentes uul-
gus alunt: nescit plebes ieiuna timere. Romani cū
primis annonariæ rei rationem habendam censen-
tes: prefectum annonæ creauerunt. Primus autem
ut docet Lilius in quarto prefectus annonæ Luci-
us minutius creatus: eo tēpore: quo tanta inopia ur-

Nil popu
lo saturo
letius.

Lucanus

Prefect
annonæ.

C.

Miserri- bem inuasit uexauitq; ut multi ex plebe ne diutina
ma mors fame cruciarent capitibus obuolutis sese in tyberim
ex fame precipitauerint: **E**t enim miserrimū mortis genus ē: fa
 me mori: **Q**uod græco quoq; uerbo testatū est: **Δι-**
 μω οἰκτιστοῦ θάπτειν. **A**pud iurisperitos ti
 tulus est ad legem iuliam de annona: quæ lex utpo
 te a **C**æsare lata haud dubie indicat procuracionem
 rei frumentariæ esse principalem: qua pœna consti
 tuitur aduersus eum: qui contra annonam fecerit so
 cietatemq; coierit: quo annona carior fiat. Item titu
 lo de extraordinariis criminibus pœna irrogatur in
Dardana dardanos siue dardanarios: sic enim appellantur q
rii qui. annonam uexant atq; flagellant: a dardano opinor
 huiusce improbitatis reitore. **L**audant historici **T**ra
 ianum ex cuius prouisiōe factum est: ut **R**omæ eet
Canō fru canon frumentarius septem annorum laudatur. **E**t
mentari⁹. hic septimius seuerus. **Q**ui moriens septem anno
 rum canonem frumentarium reliquit: Ita ut quoti
 diana septuaginta quinq; millia modium expendi
 possent. **M**amertinus quoq; in panegyrico **I**ulianū
Mamerti imperatorem præconio laudis extollit: **Q**uod fru
ius. mentis undiq; coemptis usq; ad opulentiam habun
 dantiamq; esurientem iam urbem referserit. **C**uret
 igitur princeps ut sit satietas nec fames usquā: ut af
 fluat annona: cuius affluentia perpetui congiarii in
 star ē: cuius aliquā cura **P**ōpeio magno n̄ minus addi
 dit gloriæ: q̄ oriēs triūphis occidēsq; lustratus: q̄ an

nonaria expeditiōe suscepta cū magnā frumenti uī
ex **Libya** / **Sardinia** / **Sicilia** collectā ad urbē esuriē-
tē cōportaret / magna tēpestas orta gubernatoribusq;
perterritis inscēdens nauim & anchorā uelli iubens
exclamauit: **πλευ αμαγκαζη ηημ ουκ αμαγκαζη**
hoc ē nauigare necesse est / uiuere non est necesse.

Plato grauissimus philosophorum principē gu-
bernatoris nomine scienter nuncupat: sicut enim gu-
bernator semper respicit ad salutem nauis & uecto-
rum: sic princeps respicere debet ad salutē subditor.
Gubernatori necesse ē (ut inquit **Dion**) Intueri cœ-
lum / pelagus / terras: ne uspiā nauigiū periclites: nec
illi licet totam dormire noctem. Idem principis ofi-
cium ē cuncta speculari pro salute ciuitatis / & sub-
ditis dormientibus uigilare: **Q** uos salus ipsius tu-
telæ concredita est! **Hinc Silius** sententialiter dixit.
Turpe duci totam somno consumere noctem: **Q** d'
ex illo **Homerico** exp̄ssum est: **ου χρη παμυχιου**
ευδαιμ βουλιφορου αμδρα. Gubernator clauū te-
nēs nauigiū solertia regit anxius & puigil: Cū uecto-
res p̄sape ludāt / cātilet / comescēt: ociosi & securi re-
tū oīum! **Princeps** clauū reipu. uigilātia & cōsilio mo-
derat̄ prospiciēs ne uspiā piclites & ipingat: Cū in-
terea ciues & subditi ocio p̄fruāt & colāt gēialia: **De**
principe ip̄o illd' merito cōcinētes. **In** te oīs dom' icli-
nata reūbit: **Q** uo circa satis cōstat principatū nequaq̄
rē segnē eē sed laboriosā: nec ocio & aī relaxatione

Princeps
ut guber-
nator.

• C ii •

fluentem: sed laboribus/curis/uirgiliis inquietā: cuius faciem amenam & amabilem forinsecus contēplantes/laborum interiorum aspritudinē nō uidēt.

¶ Dictum
agefilai.

¶ Interrogatus Agesilaus ille magnus quo pacto quis gloriā apud mortales cōsequatur sic respondit. *ει λεγοι τα αριστα πραττοι και τα καλλιστα* idest si dixerit optima necnon pulcherrima factita uerit. pulcherrimum autē cum primis est & in principi longe speciosissimum exhibere sese omnib; obuium & facilem: audire comiter & benigne desideria adeuntium. Ex hac adeundi facilitate miro praconio Pompeius magnus extollitur a M. Cicerōe.

¶ Facilitas
admissio
num.

Laudat & in Traiano Plinius panegyrista admissio num facilitate. **¶** Hoc & iuriscōsulti in proconsule ac præsidente ueluti officium necessarium deposcūt ut scilicet omnium desideria audiant & in adeundo se faciles præbeant. Philippum macedonum regem: quod memoratu dignum est: olim adiuit anus paupercula rogās ut causam suam audire uellet: qui cum grece dixisset *μη σχολαζω*: hoc est ociosum se nō eē. **¶** Tunc illa exclamauit *και μη βασιλευε*: etiam ne regnes: tanq̃ imperare non debeat: qui adeuntes audire contemnit: uerbum hoc demiratus Philippus & illā audiuit diligēter: & cæteris deinceps p̃stitit se facilissimū: s; sicut hic dignus laude ita Demetrius acerrima rephēsiōe dignissimus: cuius difficiles adit⁹ sup

ba responsa intolerandum fastum historici taxant.
In Hieronymo quoque tyranno syracusano contem-
 ptus omnium hominum superba aures contume-
 liosa dicta : aditus non alienis modo sed tutoribus
 etiam difficiles iure infamantur : sed ut ad **D**emetri-
 um redeam / olim cum legati atheniensium duos an-
 nos frustra tempus terendo continenter secuti sunt
 atque re infecta sine responso dimissi. **I**dem contra la-
 cedæmonios indignabundus quod unum tantum ora-
 torem ad se misissent : unum inquit lacedæmonii le-
 gatum ad me miserunt : tum lacon ille urbane simul
 & laconice ἀκαπορ ἂν πρὸς τε καὶ ἐμὴ : satis est inquit
 unus ad unum / hic **D**emetrius / qui & poliorcetes : id
 est expugnator urbium cognominatus est : **Q**uon-
 dā edixit se se omnes benigne ac comiter auditurus : itaque
 cunctis supplices libellos certatim offerentibus libe-
 raliter accepit : & in chlamydis sinum reposuit. **C**um
 autem suarum quisque petitionum expeditionem si-
 cienter expectarent ad fluvium nomine **A**xium p-
 ueniens aperta chlamyde libellos cunctos proiecit in
 flumen : qua ex re uehementer exacerbati ab alie-
 nisque sunt animi macedonum. **D**ebet itaque bonus pri-
 ceptus audire omnium desideria se cunctis expositum
 affabilemque exhibere. **S**it ad indulgentias quas uo-
 cant / propensus : **I**mmittetur augustum **C**æsarem : qui
 trepidantes accedere / comitate inuitabat. **F**aciat quod
Alexander romanus imperator : qui uocabat suos & **C**omitatus
Augusti.

dicebat: quid est q̄ nihil petis: an me tibi uis fieri de
bitorem: pete ne priuatus de me queraris. **¶** Memine
¶ **Hadria-** rit **Hadriani** qui ī colloquiis etiam humillimorum
nus ciui/
lissimus ciuillissimus fuit detestans eos: qui sibi hanc uolupta
tem humanitati quasi seruanti fastigium principis
¶ **Dictū titi** inuiderēt. **¶** Scitum est illud **Titi Vespasiani** in peni
tissimis principum præcordiis recondendum: & in
ore semper habendum atq; imitatione quotidiana
usurpandum: qui dicere solebat non oportere quēq;
a sermone principis tristem discedere: qui recorda
tus quōdam super cœnam quod nihil cuiq; toto die
præstitisset: memorabilem illam meritoq; laudandā
uocem edidit: **A** mici diem perdidit. **¶** **A** solone quoq;
decenter dictum: hilaritudo principis est uelut im
ber serotinus. **¶** In hoc quadam quasi peculiari lauda
¶ **Laus Io.** tione dilaudari meretur princeps noster Ioannes Bē
¶ **Bētiuoli** tiuolus ad quem aditus sunt omnibus indiscrimi
natim ita faciles ut nihil facilius: cuius mira est au
rium patientia: de quo in presentia modice loquat
aut etiam intra modum: propterea q̄ ip̄e corā adest
ne uidear presentis aurib; lenocinari & quadā qua
si assentatiuncula captare auram principalem: aliud
erit de principe nostro dicendi tempus alius locus:
Cum id libellis a me editis iam non minima ex par
te factitatum sit.

¶ Princeps probus & circumspectus aures susurro

nibus & calumniatoribus prebere non debet. **Q**ui
 per sepe aures principales ita preoccupant/innocen
 tes criminando: ut difficillimum sit id ex praeordiis
 principis euellere: quod falsus criminator infixit.
Laudant historici dictum illud Domitiani memo
 ratissimum. Delatores qui non castigat irritat. **A**ge
 dum imitentur principes imitatione dignum exem
 plum illud Alexandri magni. **Q**ui in iure dicendo
 quādiu dicebat accusator. **A**urem alteram manu so
 lebat occludere quæ reo illibata seruaretur: alteram
 tantum porrigens accusatori. **H**oc nimirum est qd
 significare uoluit ppheta psalmographus cū dixit **P**salmog
 in psalmis: Sepi aures tuas spinis/hoc ē ut interpretat graphus
Hieronymus: noli habere aures pruriētes ad audiē **D**avid.
 dum alienas calumnias: **O**btrectatio ut apud Hero **D**etractio
 dotum inquit scite uereq; **A**rtabanus res est impor **r**especti
 tunissima: in qua sunt duo q iniuriam faciūt: **V**nus **ma**.
 cui iniuria fit/qui detrahit iniurius est. **I**tem qui au
 dit & credit iniurius est/quod prius credit q rem co
 pertam habet: **M**axime autem omnium principes
 quodam quasi impulsu naturali /dum audiunt/cō
 mouentur/& auditis fidem prestant. **I**ta ut merito di
 xisse uideatur: **X**erxes ille magnus persarum rex **A**nimū i
 Animum habitare in hominum auribus: nam pro **auribus**
 ut bene uel male audit. ita letatur uel excandescit:
 ergo ne sint aures principum expositæ rumoribus:

ne sint patulae calumniis. Non procliuiter nimis credant susurronibus ac rumigerulis: quibus nihil perniciosius. prouerbialiter celebre est, saepe moram esse meliorem. Et cunctatio perinde ac praeceptum bonum in magnis ductoribus probatur. **C**unctator sit cunctator & lentus in credendo: Mores hominum penset, libret/examinet: nec recluso pectore pateat insidiantibus. imo calumniatores & criminum confarcinatores & rumorum aucupes ex aula principum eiiciantur/explodantur/& a limine cubiculi principalis procul eliminentur: qui instar cibiratarum uerrinorum odorantur omnia & peruestigant. **Q**ui linguas uenenatas uibrant instar serpentium uirulentorum: nimirum hii homines sunt qui (ut inquit scite **Plinius** noster) ad uenena nascuntur: Quorum tabes animi contrectata adurit/qui culpant omnia: quod nullum aliud abominati spiritus linguaeque maledicentissime praemium nouere quam odisse omnia & calumniari: haec est/ut inquit poeta epigrammatarius: Turba grauis paci placidaeque inimica quieti: hi sunt qui cum tantulum ueneni genuini in aurem principis facile stillauere. **A**micus probus/innocens/uetus/fidelis limine submouetur: perierunt tempora longi seruitii & nusquam minor est iactura clientis: hi sunt qui aures principum uirosa susurrorum fece confarciunt: hi sunt quorum comparationi digitum tollerent cederentque famigerati delatores. **N**arcissus/Asiaticus/

Cunctator
Cibiratae
uerrini.

Homines ad
uenena
nau.

Massa / **P**arthenius: hi sunt q̄ inuident opulentis di-
 uitias / probis bonitatem / litteratis eruditionem / fa-
 uorabilibus gratiam / omnibus omnia. In cubiculis pri-
 cipalibus uiperæ. In fallaciis cōsarcinandis uulpes:
 In alienis negotiis introspiciendis lyncei & oculi
 toti: quorum calumniæ plures pessundant / q̄ morbi
 q̄ pestis q̄ dira infortunia. **O**peræ precium ē hoc in
 loco commemorare quē admodum pictorum cla-
 rissimus apelles calumniatorem calumniamq; ul-
 tus sit: qui cum apud **P**tolomeum ab antiphilo tan-
 q̄ proditor falso insimulatus foret & ob id capita-
 li supplicio pene multatus uixq; infortunium eua-
 sisset: pinxit in tabula picturam hanc. **V**irum seden-
 tem fecit auribus prægrandibus præditum / proten-
 dentem manum ad calumniam propius acceden-
 tem. **C**irca hunc stabant duæ mulieres. **I**gnorantia
 scilicet & suspitio: ex alia parte pinxit calumniam
 imagine mulierculæ uenustioris: quæ ardens & cō-
 citata quandam quasi rabiem & iram præseferens /
 sinistra facem accensam tenebat: dextra adolescen-
 tem quempiam per capillos trahebat manus in cæ-
 lum tendētem & deos obtestantem. **P**ræcedebat ca-
 lumniam uir squallidus & deformis clarissime cer-
 nens: hæc erat inuidia. **D**uæ puellæ calumniā ador-
 nantes uisebāt: altera erat infidia / altera fraus. **A** ter-
 go sequebatur lugubris quædam scemina pullis ue-
 stibus ac laceris induta / & hæc penitentia dicebatur:

Calūnia
 picta ab
 apelle

quæ retro flexa cū luctu & uerecūdia aspiciebat ad
uenientem ueritatem. **H**ac pictura apelles calūni
am calumniarq; appendiculas in tabula graphice &
scienter exprælit. **S**ubit hac in reputatione exem
plum prisce seculi dignum scitu nec indignum rela
Exemplum tu: & quod principes haud quā audiant incuriose
accusato / ac negligēter. **S**cribit Amianus Marcellinus fuisse
ris. Cephidium quendam accusatorem acerrimum: q
apud Iulianum imperatorem romanū accusabat
Numerium ut furem: a quo cum obiecta dilueren
tur nec posset in quoquam confutari: tunc accusator
inopia documentorum percitus exclamauit. **E**t quis
florētissime Cæsar nocens poterit esse usquā / si ne
gare sufficiet. **T**unc Iulianus prudēter motus respō
dit hoc dictum barcteatum. **E**t quis innocens eē po
terit si accusasse sufficiet. **S**ed sicut laudatur Iulia

Cōstātiūf nus. ita reprehenditur Constantius imperator cuius
credulus. aures erāt nimis patulæ ad credendum / & crimina
Augusti toribus expositæ. **F**aciat bonus princeps id quod Au
pbitas. gustus: qui cum Emilio Heliano obiceretur q; ma
le opinari de Cæsare solebat / conuersus ad accusato
rem cōmotoq; similis: uelim inquit mihi hoc pbes
faciam sciat helianus & me linguam habere: **p**lura
enim de eo loquar: nec quicq; ultra / aut statim / aut po
stea inquisiuit. **T**iberio quoq; de eodem uiolentius

conquerenti ita respondit: noli ætati tuæ mi Tiberi
 hac in re indulgere & nimium indignari: quæquam
 esse quidē me loquatur male: satis enim ē si hoc ha-
 bemus ne quis nobis malefacere possit. **C**on simili-
 ter Alexander magnus cum cognouisset se conuittiis **D**ictū ale-
 a cōuitiatore quopiam pro scindi βασιλικὸν ἐστίν xandri,
 εἶπεν εὐποιοῦντα κακῶς ἀκούειν: hoc est regia res
 est inquit beneficientem: male adire. Et profecto in-
 ter cætēra quæ principes decent: clementia est quæ il-
 los facit amabiles: gratiosos: fauorabiles. **Q**uæ dos **C**lemētia
 prima regum est: ut inquit **V**opiscus: & ut auctor ē dos regū,
 Seneca nullum magis q̄ principem decet. hinc apud
Claudianum Theodosius **H**onorio filio salubri-
 ter præcipiens inquit: Sis pius imprimis: nam cum
 uincamur in oī munere: Sola deos æquat clementia
 nobis. **V**idet opifex rex ac parēs natura demonstras-
 se clemētiā iſigne p̄cipibz potissimū cōuenire: q̄ re **R**ex apū
 gem apum sine aculeo exarmatum esse uoluit: uel **sine acu-**
 si spiculum dedit: eo tamen uti noluit: **Non enim cō-**
 stat inter auctores: **R**ex in apibus nullum ne solus
 habeat aculeum: an dederit eum quidē natura: sed
 eius usum negauerit. illud constat imperatorem acu-
 leo non uti: ut scilicet ita ostenderet natura: **R**egem
 neq; sceuum neq; crudelem esse debere: & ut inquit
 Ambrosius uolumine exameri quinto. In rege præ-

Princes
sine acu-
leo sint.

cipium est ut præstet mortum mansuetudine: Nam
& si habet aculeum tamen eo non utitur ad iudican-
dum. **S**unt enim leges naturæ non inscriptæ litte-
ris: sed impressæ moribus: ut leniores sint ad puni-
dum: qui maxima potestate potiuntur. **I**gitur prin-
cipes sine aculeo sint: uel si aculeum habent eum re-
condant: & maximum deorum Iouem imitent: **Q**ui
missurus fulmen perniciosum aduocat in consilium
deos: idque ex consilii sententia iaculatur: **Q**uod ue-
ro placabile est & pedest: id solus emittit. **H**oc philo-
sophi poetæque rationabiliter finxerunt quia scilicet
Iouem id est regem prodesse etiam solū oportet: no-
cere non nisi cum pluribus uisum est. **D**iscant hi ut
Senecæ uerbis utar: quicumque magnam potentiam
inter homines adepti sunt: sine consilio nec quidem
fulmen mitti aduocent: considerent multorum sen-
tentias nocitura temperent: & hoc sibi proponant ubi
aliquid percuti debet ne Ioui quidem suum satis esse
consiliū. Herodianus apud grecos: Lampridius apud
nostros: Alexandrum romanum imperatorem ex
hoc clementiæ bono maxime extollunt: cuius impe-
rium appellat Anamaton: hoc est incruentū & sine
sanguine. **D**icere solebat Scipio: malle se unū ciuē
seruare quam mille hostes occidere: quā sententiam An-
toninus quoque pius frequenter usurpabat utpote cle-
mentiæ ac bonitatis exemplum. **R**esponsum illud
Alexandri magni ad matrem olympiadem: quis nō

Dictū sci-
pionis

laudet: quis non celebret ut consultissimū dignissi-
 mūq; memoratu: q illi roganti urgentiq; ut sua cau-
 sa occideret quendam infontem / ita prudēter respō-
 dit: Aliam parens optima posce mercedem: hominis
 enim salus beneficio nullo pensatur. Et profecto ut
 uerissime scribit Antoninus i epistola ad Faustina:
 nihil est: quod imperatorem romanum melius cō-
 mendet gentibus q̄ clementia: hæc Cæsarem deum
 fecit: hæc Augustum cōsecrauit: hæc Antoninū pii
 nomine ornauit: hinc Cicero in Cæsaris dictatoris
 laudem decenter inquit: nulla de uirtutibus tuis nec
 admirabilior: nec gratior misericordia ē. Item aliubi
 quoq; dixit oppido q̄ eleganter. Qui nihil obliuisci
 soles nisi iniurias. Nō nunq̄ tamen seueritate ūten-
 dum ē ut in officio omnes sint: ut metu penæ. A me-
 leficiis improbi absterreātur et sicut bonos premio
 prosequi decet ita malos pœna mulctari. Prudenter
 enim Solon: qui & sapiēs unus fuit ex septem: & le-
 gum scriptor solus ex septem: rempublicam duabus
 rebus contineri dixit: premio. s. & pœna. En age dū
 princeps bonus & clemens / bonos honoribus exor-
 net: Malos si a malitia reuocare nō potest per indul-
 gētiā / pœna coerceat per seueritatē / sic secreti sint
 a bonis mali: ut a frumento lolium in cerniculo se-
 cernitur. faciat quod medicus qui interdum urit / se-
 cat / abscindit in corpore membrum: quod insanabi-
 le est: ne pars integra contagiōe serpēte pariter cor-
 car.

Cicero d'
 Cæsare

Scitū So-
 lonis.
 Honor
 & pœna.

Medicus
 urit & se-
 cat.

rumpatur. **I**uxta illud cantatissimū: Immedicabile
 uulnus ense recidendum ē: ne pars sincera trahatur.
 ¶ **C**onsimiliter princeps secet aliquādo/ amputetq; de
 corpore ciuitatis membra putrida: hoc ē ciues scele-
 ratos/ pfidiosos/ turbatores publici cōmodi / & moli-
 tores rerum nouarum exterminet/ tollatq; de medio.
 ¶ **P**rin- imitetur
medicum **M**edici officium ē/ ut dicebat **A**sclepiades/ & a **C**or-
 celfo repetitum ē/ ut cito/ ut tuto/ ut iucunde curet: ta-
 men quādoq; austeriore medicina titi cogitur: ad uī
 morbi grauioris retundendā profligandāq; **I**dem
 principis officium ē ut molliter/ ut delicate/ ut indul-
 genter subditos foueat/ curet/ tueatur. **N**onnunq; in
 curatiōe mordaci & austerula utetur **C**auisticaq; ad/
 hibebit ad edomandos duriores ciuiū morbos & oīa
 molliora malagmata recusantes. **N**am ut dixit ele-
 ganter **O**rigenes libro secundo periarchon! **O**pus ē
 interdū austeriore & mordatiore medicina quādo le-
 nia medicamenta nō profunt. **E**t ut scite ait **H**iero-
 nymus. **P**utride carnes ferro curātur & cauterio. **I**n
 hanc sentētiā illud **C**iceronis saluberrimum ē do-
 cumētum. **I**n corpore si qd huiusmodi ē qd reliquo
 corpori noceat/ urere/ secari patimur: ut mēbroz ali-
 quod potiusq; totū corpus intreat: **S**ic in reipu. cor-
 pore ut totum saluū sit: quicqd est pestiferz ampute-
 tur. **E**t medius fidius rectissime censuit **A**gesilaus:
Agesilai. qui dicente quodam αγαθον βασιλεα πραον
 εμαι Δει ουκουν εφη αχρι του μη ευκαταφρο-

ρητορ ἀγαθὸν: idest oportet bonum regem clementem
 esse & mitem ita plane inquit quatenus contempti-
 bilis nō fiat. Ex quo non pauci sūt qui magis sentē-
 tiam Cleomenis probantq; Aristonis. Cleomenes
 enim olim interrogatus: Quid bonū principem face-
 re oporteret respondit. Amicis benefacere & malefa-
 cere inimicis: tanq̃ bono principi & circūspecto cō-
 ueniat inter amicos & inimicos facere discriminē. Hāc
 uero Cleomenis snīam cum quispiā laudaret ut op-
 timam. Dixit Ariston πρὸς τὸν κριτὸν τοὺς με-
 φίλους εὐεργετῆν τοὺς δὲ ἐχθροὺς φίλους ποι-
 εῖν: hoc est quanto melius fuerit amicis benefacere.
 Inimicos autem amicos efficere: utcunq; censemus
 principem ad mansuetudinem & clementiam q̃ ad
 seueritatem & pœnam propensio-rem esse debere. Id
 quod olim Antigonus exemplo declarauit. Nam
 cum manipulares duo incumbentes ipsius taberna-
 culo facerent qd' hoīes & periculosissime & libētissi-
 me faciūt ut de rege suo male existimarēt atq; oblo-
 querentur: audiuit omnia rex Antigonus: utpote cū
 inter dicentes & audientem parum interesset nec
 tñ excandescēs imo leniter cōmonēs / lōgius inq̃t di-
 scedite ne rex uos audiat. Quid hac mansuetudine
 mitius qd' hac benignitate p̃stātius? non exarsit p̃ri-
 ceptus in ultionem non excanduit: sed maluit re-
 gia quadam lenitudine ignoscere quam uindicare.

Snīa cleo-
menis

Snīa Ari-
stonis de
principe.

Antigoni
mansue-
tudo.

Laudat i Augusto ingeniosus poeta Ouidius. Q & sit piger ad pœnas princeps ad p̄mia uelox. & ut inquit Cassiodorus: propositum regale est pressis labe fortunæ pietatis remedio subuenire.

**Sit ma
gnificus.**

Decet principem in primis esse magnificum. Est autem magnificus ut docet Aristoteles i quarto ethi corum / is: qui in publica facit impēsas: ueluti in spectaculis / i epulo / in edificiis. Hinc Plinius in Traiani laudem: At q̄ magnificus inquit in publicum es. hinc porticus / inde delubra occulta cleritate prope rantur: Magnificētia: ut Tulliana finitione declaratur: est rerum magnarum & excelsarum cum animi ampla quadam & splendida propositione cogitatio atq; administratio: ergo princeps ut magnificus dici merito possit res magnas sibi administrandas esse proponat: Homerus appellat reges κοσμιτορας λαων. i. ornatores popularum. Ex eo opinor qd' p̄cipis officium sit exornare ciuitates: Et ornatu cultuq; magnifico præbere se monstrabilem: Maximū haud dubie ornamentum est & ornatissimo principe dignissimum constructio edificiorū. **O**lim gloriatus est Augustus se urbem marmoream relinquere quā lateritiā accepisset: Auctores / Suetonius / sextus Aurelius / orosius / ceteri. In laudem Domitiani dictum est: ut autumat Plutarchus: Edificare gaudes. Ancus marcius quartus romanorum rex edificator cum laude nominatur: hoc quā bene / quā uere / quā

**Edificare
res regia.**

**Gloriatio
Augusti.**

laudabiliter de principe nostro Ioanne Bentiuolo dici possit. Quis ignorat: cuius edes urbanae/ut illae rusticae/ac praetoria magnificenter extructa quotidie testimonium phibet principalis magnificentiae: Cuius ductu & auspicio haec urbs exuto squalore ac situ ex deformi pulcherrima facta est: ut merito gloriari possit: se Bononiam luteam/ligneam/inconditam accepisse: lateritiā/marmoream/cultissimā reddidisse.

**Laus Io.
Bentiuoli**

Plato ille deus philosophorum libro quinto de re publica dixit beatas fore ciuitates si aut philosophi imparent/ aut principes philosopharent. Pulchrā ē mediū fidiū si fieri pōt principem esse litteratū: quoniam nihil pulchrius/nihil excellentius fieri posse cōtēdo. hinc Hiero/Attalus/Mago/Iuba: studiorum claritudine memorabiles extitere q̄ regno: hinc Caesar dictator:hinc Augustus:hinc alii Caesarum complūculi non minus eloquentia & eruditione/q̄ imperio censent. Hinc Alexander magnus dicere solebat: malle se disciplinis antecellere q̄ opulentiis. Et ab Homero rectissime dictum. Calliope regum comes est

**Principes
sint litterati.**

Ioue nata parente. Olim a senatu romano in laudem Taciti imperatoris acclamatum ī curia ē: Quis melius q̄ litteratus imperat. Sed cum principes omnes litterati esse non possint: cum in principe aliud queratur q̄ litteraturatur inquit Iulius Capitolinus: sit saltem princeps amator litteratorum: faciat quod Dionysius: qui dicebat se in aula habere & nutrire mul-

**Dictū alexandri.
Calliope regū comes.**

.D.

Litteris
imortali
tas constat

Felix Ea
cida,

tos sophistas & eruditos: ut p illos fieret admirabi-
lis dignusq; apud alios cōmendatione. **E**t profecto
si uerum dispicere uelimus: nisi forent litteræ: nisi in-
genia eruditorum: Ignorarentur principes: reges: im-
peratores omnes: barbari: græci: romani. **Q**uis Cy-
rum? **Q**uis Alexandrum magnum? **Q**uis Pompe-
ium tribus fulgentem triumphis? **Q**uis Paulū Emi-
liū. Fabios: Scipiones? **Q**uis Cæsare dictatore: imo
cæsares omnes noscet: nisi eos: Luculenti scriptores
in litteras rettulissent: nisi monumentis librorum: q-
bus imortalitas uitæ constat: eos imortales effecisset
ac posteritati cōmendasset. **H**inc Alexander ma-
gnus foelicem dixit Achillem qui Homerum ha-
buisset suæ uirtutis precōem: Cuius extat Elogium
illud apud Silium memoria dignum. **F**elix **E**acida
cui tali contigit ore gentibus ostendi: Creuit tua cari-
mine uirtus. **A**lter Alexander Romanorum impe-
rator litteratorum hominum confabulatione recrea-
ti se dicebat: et pasci. **S**i principes fouebunt erudi-
tos: si mecenas extiterint: ingenia uegetabuntur: lit-
teræ quæ hætenus intermotuæ iacuerūt: reuiuiscēt:
Cateruas uidebimus eruditorum. Iudicio enim prin-
cipum stant ingenia & cadunt.

Preterea cui dubium est. **Q**uin id quoq; optimo

principi gloriosum sit habere rationem studiorum:
constituere in suis urbibus gymnasia litteratoria. **Et** Gymna-
Asylum/ut ita dicam doctrinarum patefacere: Quo sia littera-
Agminatim undiq; conueniant / multi iugæ erudi- toria.
tionis candidati cismontani/transmontaniq;: Qui Candida
bus curæ est linguam eloquio / animum disciplinis ti doctri-
excolere: hoc nimirum beneficentissimi principis be narū
neficiū amplissimum est/ ac laudabile institutum:
honorem habere dicēdi magistris: dignitatem/ emol-
lumentaq; sapiētiae doctoribus impartiri. **Est** enim
ut inquit eleganter Simachus: hoc specimen floren-
tis reipublicæ: ut disciplinarum professoribus pre-
mia opulenta pendantur. **Hinc** Traianum non p/ Traianus
letarii scriptores sed classici merito laudant quod in Auctor
genuas artes earumq; professores incomplexu: ocu litteratorq;
lis/auribus habuerit. **Q**uod studia humanitatis pro
fessi apud eum fauorabiles extiterint. deniq; q; sub
ipso spiritum/ & sanguinem / & patriam studia rece-
perint. **Bononia** quod inter omnes constat florens Bononia
famigerataq; est inter italicas urbes: sed eam florens
tissimam illustrissimamq; nulla ferme res alia per- flores ex
æque facit/ ac diatribæ & gymnasia lrasq; atq; cōcilia
bula scholasticorū: q; aut dubie cū oībo toti? Italiæ ce-
lebrationib; gymnasiis claritudine cōtēdūt nulli ce-
dūt. **Q**uæ Alexandrino/ Attico/ tharsensi/ Massilio/

tico memoratissimis apud priscos gymnasiis proxima accedunt: & quāq̃ longo interuallo tamen proxima. In presentia princeps noster **B**entiuolus operam & quidem impensam dat: ut gymnasium hoc nostris indies magis florescat conuentu scholasticorum frequentissimo & claritudine professorum: qui tāta sūt excellentia prediti & in eo doctrinarum fastigio collocati: ut etiam non nominati nominentur: ut solo nutu intelligantur: Quorum uirtuti & nomini fauet ceteris scholasticorum: & assurgit ordo professorum: sed de tota re literaria aliubi plura.

Ante omnia princeps si uult laudari p̃bariq; perinde ac optimus principum: sit munificus ac liberalis. Nam ut inquit epigramatarius poeta. Nulla diuis uirtus dulcior esse potest. Auctor ē **A**ristoteles i ethicis quod liberales maxime omnium uirtute precellentium diligantur. **P**acatus in panegyrico ait: Et rei & famę consulit munificus imperator. Lucratur enim gloriam cum det pecuniam reuersuram. quicquid enim in ciues manat a principe: redundat in principem. Apud **R**abirium poetā dicit **M. Antonius**: Hoc habeo quodcumq; dedi: cui subscribit illud epigramatistę uulgatissimum: Extra fortunam est quicquid donatur amicis: Quas dederis solas semper habebis opes. **P**linius noster loquens de deo: **D**eus ē inquit mortali iuuare mortalem: Et hæc ad æternā gloriam uia: hac uere p̃ceres **R**omani. hac ingēti passu

nunc uadit. Maximus eui rector **V**espasianus: fessis
 rebus subueniēs. **M**aro quoq; sub inuolucro poeti
 co designat munificis ac liberalibus remunerationē
 post obitum rependi: **C**ertumq; illis constitutum lo
 cum ubi euo beatissimo perfruantur. **N**am cum **E**li
 sios campos. **I**n sexto describeret ubi putant habita
 re animas beatorum: non solum ibi posuit eos: q; p
 priis meritis ad illas sedes peruenire potuerunt: sed
 id quoq; adiecit. **Q**uiq; sui memores alios fecer me
 rendo: id est ut interpretatur **A**ugustinus qui prome
 ruerunt alios eosq; sui memores promerendo hoc ē
 beneficium prestando fecerunt. **Q**uid aliud euan
 gelica illa sententia precipitur: quam ut liberalitatē
 exerceamus: quæ ait. **F**acite uobis amicos de mammo
 na iniquitatis: id est de pecunia: uel de diuitiis quæ de
 iniquitate proueniunt. **D**iues enim (ut inquit **H**ie
 ronymus) aut iniquus: aut iniqui heres. **C**ecinit **C**lau
 dianus in laudem **T**heodosii. **M**agnarum largitor
 opum largitor honorum. **A**ugustus de se ipso scri
 psit hæc. **L**iberalitas mea me ad cælum euehet. **S**i
 cut autem nulla uirtus amabilior est liberalitate: ita
 nullum plane uitium odiosus tetriusq; est auaricia:
In principibus & rempublicam gubernantibus ha
 bere enim questui rempublicam. ut inquit uerissime
Marcus **T**ullius: non modo turpe est: sed sceleratū
 etiam ac nefarium. **I**dem non minus uere q̄ elegā
 ter tradit amorem multitudinis comoueri ipsa fama

**Munifici
in Elisio.**

**Amici de
mamona
iniquitatis.**

**Auaritia i
principe
tetrissima**

D iii

Dictū
Auidii
cassii.

Fiscus pri
pis ut ly
en.

Apollo /
nius ut
deus.

Aurum
ex lachry
mis fordi
dum.

Exēplū
Cyri libe
ralitatis

& opinioe liberalitatis. **A**uidius cassius dicere sole
bat: Auaritiam i Impatore esse acerbissimum malū.
Eia habeat bonus princeps in ore promptū & in pe
ctore conditum uerbū illud Traiani: Qui fiscū pri
cipis scitissime lyenē uocabat: Nam ut lyene crescē
te reliqui artus & membra tabescunt: Ita fisco princi
pis turgente ciuitatis corpus una cum membris lan
guescit & iter moritur: ut lyen modicus uegetat i cor
pore mēbra & auget robur: sic fiscus principalis mo
deratus nec extuberans causa ē bonae ualitudinis in
corpore ciuitatis. **V**espasianus apud **Phil**ostratū ro
gat **A**pollonīum thyaneum: quem **A**ntiquitas ut di
uinum imō ut deū admirata ē: ut ipsum doceat quae
cunq; facere bonum principem oporteat: Cui **A**pol
lonius in primis precipit diuitias illas esse fugiendas
quae ex collatione tributōꝝ a gementibus hominibꝝ
proueniunt. **S**ordidum enim id aurum ē putandū:
qd' ex lachrymis oritur. **N**ō queo mihi obtempera
re: quin hoc in loco cōmemorem documentum salu
berrimum **C**yri persarum regis: quod memorat **Xe**
nophon in pædia: quod sine dubio dignissimum est
memoratu. **S**cribit. n. luculentus ille scriptor: **C**yru
inter ceteros fuisse beneficū ac liberalem: adeo ut
dictitaret se thesauros haberi diuitiarū amicos: quos
donationibus diuites opulentosq; efficiebat: qui di
cere solebat consimilia esse opera pastōꝝ & regum.
Nā sicut pastorem decet prestare ut pecora habeat

lata & succulenta : Ita regem par ē ciues & subditos
facere fœlices & opulentos. Huic **C**yro regum mu-
nificētissimo dixit olī **C**rcesus fore: ut imodica do-
nans pauper fieret. Cum posset domi recondere the-
sauros ingentes. **C**ui **C**yrus quantam inquit pecu-
niæ summam putas me in hodiernum potuisse col-
ligere si aurum nulli dono dedissem. Ex quo tempo-
re in imperio sum. **C**rcesus infinitum quēdam nu-
merum respondit. Tunc **C**yrus sibi inquit osten-
dam maiores me pecunias possidere: mitte quempi-
am ex tuis cum nuntio meo: mox conuersus ad **H**y-
staspari. **H**ystaspa inqt ad amicos meos: dic indi-
gere me auro: Roga ut mihi suggerant affatim pe-
cuniam: perferbeq; quantiū quisq; amicorum mihi
uelit cōtribuere. Iuit ille: petiit: conscripsit / & maio-
rem pecuniæ summā supputauit q̄ duxerat **C**rcesus
futuram in thesauris: si eam conseruasset. **V**bi hoc
patuit uidēs ne inquit **C**yrus o **C**rcese mihi thesau-
ros esse: nā dum amicos diuites reddo / hos mihi the-
sauros comparo: & longe quidē fideliores q̄ si ipse
domi defodissem. Idem aiebat se pecunias ob id de-
siderare / ut amicis subueniret. **M**ulianus impera-
tor (auctore **A**miano **M**arcellino) predicabat illud
Alexātri magni: qui interrogatus ubi thesauros ha-
beret: Apud amicos beniuole habere sese respon-
dit. Nonne principes cū talia / aut audiunt / aut legūt
ad libertatem exercendā inflamātur: quæ subditos

Thesauri
apd' ami-
cos.

reddat deuotos/fideles/obnoxios:qua imortales effi-
ciuntur:quæ deniq; tanti momenti est:ut possit prin-
ceps obtentu liberalitatis obumbrare crimina tan-
tum non enormia:& hac una laude pensare.

**Hospita-
litas.**

Recte etiam i principe laudatur hospitalitas: ut
pote/Germana liberalitatis. **E**st enim ualde deco-
rum:ut inquit Arpinas orator:patere domos homi-
num illustrium illustribus hospitibus. Idq; etiam rei
publicæ est ornamento. **I**deoq; domus principum
amplæ esse debent:& laxitate conspicuæ:cum hospi-
tibus& hominum cuiusq; generis multitudine fre-
quentetur. **A**b hac quoq; hospitalitatis laude:di-

**Laus Io.
Béuoli.**

laudandus est princeps noster:Cuius edes pulcher-
rime/magnificentissimeq; patet hospitibus illustrio-
ribus:**A** quo omnes ferme & minuti reguli:& maxi-
mi principes istac transeuntes hospitaliter ac comi-
ter accipiuntur. **T**heophrastus/Plutarchus/Emilius

**Cimon
hospitalis-
simis.**

probus: **C**eteri/ Cimonem atheniensem:ut hospita-
lissimum in suos curiales laudibus ferunt:
qui ita instituisse fert & uillicis iperasse ut omnia p-
beretur:quicūq; tribulis i uillā suā diuertisset. **A**po-
stolus quoq; precipit/Episcopos comprimis hospita-
les esse debere:quod & in decretis canonicis .D. xli.
latissime enarratum legas.

Ceterum cum sapientes definiant quattuor uir-

tutes: **I**ustitiam/ **P**rudentiam/ **F**ortitudinem/ **T**empe-
 rantiam. Quorum quadriga alias quoque secum ue-
 hat. Quis nescit eas bono principi studiose enixeque
 colendas? Et ne in presentia sinuosos nimis ac lon-
 gos commentarios faciam: ut succincius cuncta per-
 stringam/ & quasi transeunter attingam. **I**ustus esse **I**ustus sit
 ante omnia princeps debet: & ueluti in statera/ atque i princeps.
 librili cuncta perpendere. **I**us religiose & equabili-
 ter dicere/ nec digitum quidem transuersum aut un-
 guem latum (ut dicitur) a legis præscripto discedere:
 nisi quatenus in poena exigenda mitius agat & mol- **L**ex dñā.
 lius. **L**ex enim ut inquit rectissime **P**indarus domi-
 na est: quæ uitiorum emendatrix est/ cōmendatrixque
 uirtutum: qui legē præesse iubet/ uidetur iubere deū
 præesse: ut auctor ē Aristoteles. **M**inistri legum sūt
 magistratus uereque dici potest magistratum legē eē
 loquētem: **L**egem autem mutum magistratum. **I**lli
 uero ciuitati paratum/ inquit **P**lato/ interitum uideo
 in qua nō lex magistratibus/ sed legi magistratus p-
 sūt. **S**alutem uero illi/ ubi lex magistratibus domina
 cuncta mediūssidius bona illi reipublicæ affore cō-
 spicio/ cuius princeps sincerissim⁹/ iustitiæ cultor exti-
 terit: quæ una uirtus omnium ē domina. ut. **M**. **T**ul- **I**ustitiare
 lii uerbis utar/ & regina uirtutum: sine qua quid sūt gina uir/
 magna regna/ ut autumat **A**ustinus/ nisi magna la- tutum.
 trocinia. **I**nterrogatus aliquādo **A**gesilaus: utra uir **D**ictū
 tus esset melior fortitudo/ an iustitia: oppido quā scite **A**gesilai.

**Dictū da
rii.**

**Iustitia
oleo com
paratur**

**Aristides
iustus,**

respondit. οὐδ' ἐν ἐφ' αὐτὰ πῶς χρὴ ζῶμεν καὶ
πᾶν τὸ ἐν ὧ μὲν δικαιοσύνη: nihil inquit fortitudine indi
gemus: si iusti oēs simus? Dariū p̄sar̄ regē iustitiæ olī
sacrificatē: dixisse refert Philostratus. O dñā si q̄ es
usquā: q̄b̄ plane uerbis satis oñdit se iā pridē exopi
tasse iustitiā neq; illā usq; gentiū agnoscere potuisse.
A nobilissimo philosopho dictū ē: οὐτε οὐ πῶς
οὐτε ἔωος οὐτ' αὖ θ' αὐτὰς αἰτίας. Q d' neq; hesperus
neq; lucifer p̄inde atq; iustitia admirabilis ē. Quā
eruditi/erudite/graphiceq; oleo oparāt: ut n. oleū it̄
ingestū obest: foris ifusū p̄dest: sic & iustitia oīs a nō
bis circa alios est: magisq; aliis p̄dest q̄ exercitori.
Ob hoc dixit in ethicis Aristoteles Iustitiā uirtutē
eē ad aliū/ex q̄ una uirtute uiri boni appellāt: Ex q̄
Aristides dicētos. i. iustus cognōiatus. Hic Traian⁹
laudib⁹ effert q̄ se legib⁹ subiecerit: Q uī abiturus
cōsulatu iurauit se nihil cōtra leges fecisse. Et sane si
cut princeps ē supra ciuitatem ita leges eē debent su
pra p̄cipē. Symbola illa Pythagoræ & enigmata
itelligat p̄iceps ad se potissimū p̄tinere. Statera ne
trāsiliat. i. ne p̄tergrediare iustitiā. Coronā minime
carpēdā. i. leges urbiū cōseruādas. Per uia publicā ne
ābules. i. ne multoꝝ seq̄ris erroris. Itaq; faciat p̄iceps
iustus q̄ i bonis p̄cipib⁹ gloriosū fuisse accipimus
ut nullius ab eo magistratus ius / nullius auctoritas
minuat: ad p̄torē / ad Iuridicos magistratus / pleraq;
oīa imitat / leges ne cūculcet: Et iustitia p̄inde ac ad

miniculo firmissimo fulciat: Ad quā cū oēs mortales/tū p̄cipue principes se eē natos itelligāt: quā gr̄ci dicērosynen appellāt q̄si. **Ακαιοῦ δρυπτοῦ**. i. iusti intelligentiam/ut interpretatur Plato in Cratilo. Atq̄ cū iustitia pars sit religio. Cū dei cultus iustitiæ ascribat̄ speciosū haud dubie ē/principē/ & esse/ & uideri religiosū: reiq; diuinæ cultorē. **Religioe**. n. uita cōstat. **Religioe** (ut auctor ē Lactantius) hō p̄stat cate/ris aīantib; **Religiois** uinculo hoīes deo obstringūt ac religāt: unde ip̄a religio nomē credit̄ accepisse: q̄ uis ali aliunde deducat. Deo oēs hoīes seruitutē debēt: q̄ latia gr̄ce dī. In primis uero p̄cipes decet dei cultus: quā Theosebiā gr̄ci appellāt. **Cultura** at̄ dei potissima ē bonitas. **Vis** (inqt Seneca) deos p̄pitari: bon? esto/ satis illos coluit q̄sq; imitat? ē. **Ca**ueat p̄ceps: ne illd' quo pei? nihil dici pōt: de se merito dicat: **Cōtēptor** diuū **Mezētius**. **P̄ceps** nō minus hoīes se q̄ hoīb; p̄esse meminērit. In p̄cto p̄cipali cōditū sit illd' **Oratianū**. **Diis** te minorē qd' geris īperas. **Hic** oē p̄cipiū huc refer exitū. **Religio** i p̄cipe efficit/ut oēs subditi modestia qdā/ & q̄si s̄a c̄tudinē cōtineāt. **Illa** quoq; religiois ps nec ea qdē minima ē: extruēt tēpla/ restituet delubra uetustate labētia. In laudē Augusti dictū ē. **Tēplo**q; positor. tēploq; sancte īpositor. **Sciat** tñ p̄ceps deos nō tā adorātis erogatiōe q̄ sanctitate letari: q̄ purā mētē q̄ aurum mallunt. **Hinc** Alexander Romanus impe/

Religio i
principe.

Latria
Theose-
bia.

in illud
et ibi

rator auri ne gutulam quidem / aut bracteolam in
templis posuit. Susurrans illud Persianum. In san-
cto quid facit aurum. Ego uero censeo principem
& mente / & manu erga deos munificum esse oportere:
Qui & si nullius rei indigi sunt / tamen uolūt pri-
cipes beneficiorum / nec inmemores / nec ingratos exi-
stere.

Prudētia
i principe
¶ Quid dicam principem prudentem esse debere:
& cuncta solerti ratione ppendere: Cum prudentiæ
inter uirtutes principatum Plato de libro secundo
de legibus. Cum dicat Solomon. Fructū prudētiæ
melioem esse auro / & lapide precioso: Cum Socra-
tes asserat nullam uirtutem esse sine prudentia: quæ
græco uocabulo phronesis nominatur. Anaxagorā
& Thalem / aliosq; id genus homines sapientes esse
dicunt / prudentes negant. Impossibile est inquit Ari-
stoteles prudētem esse quēpiam / nisi sit bonus. Sit
igitur princeps non solum ipse peditus prudentia
¶ **Cōsiliarii**
prudētes. uerum etiam consiliarios prudentes habeat: quibus
bene consulentibus credere possit. Nemo enim per
se unquā solus ita sapit: Nemo ita circumspectus ac
sagax: Nemo ita linceus est ut non aliquando labet
atq; cecutiat: q; si genuina qdā excellētq; prudētia
pedit? princeps aliqñ repiat: ut alieno cōsilio nō egeat
tñ id faciat qd sūmi nauū gubernatores: q; i magnis
tēpestatib; a uectoribus admoneri nō recusant. Cō-
siliū bonū / ut inquit uerissime Marcus Varro &

ei qui consulit & qui consulitur bonum habendum est: sicut e contrario. **M**alum cōsiliū consultori pessimum ē: qui uersus puerbialis de græco illo **Hesio** di uersu expressus uidetur. **ἡ δὲ καὶ οὐ βουλή τῷ βουλευσάμῳ κακίστη**. i. consultum male: consultori pessima res ē. **A**micum fidelem uitæ medicamentū esse perdidit **Solomon**. **Q**uod si sancti & uenerabiles cōsiliarii: nō malitiosi neq; furaces pricipi cōtigerint: cuncta salubriter / sancte / innocēter administrabuntur: Cum talibus princeps omnia cōmunicabit talium saluberrimis cōsiliis libens obsequetur. **F**acietq; quod **M. Antoninus** imperator: cuius memorabilis ē illa sentētia: **A**equius ē ut ego tot cōsiliū amicorū sequar: q̄ ut tot tales amici meā unius uoluntatem sequantur. Et sane / sicuti proditum ē a scriptoribus idoneis: **M**elior est respublica: & prope tutior: in qua princeps malus est: ea: in qua sunt amici principis mali: Siquidē unus malus pōt a pluribus bonis corrigi. **M**ulti autem mali nō possunt ab uno quāuis bono ulla ratione superari. **I**d qd̄ **Homulius** quōdam **Traiano** impatori dixisse memorat. **S**ed saepenumero: qd̄ dolenter dicendū est: euenit: ut sanctus / cautus / optimus princeps: uendat / circūscribaturq; ab improbis consiliatoribus: q̄ excubare sese simulant in negotiis principalibus clanculū cuncta perunt: Et cupiditate priuati emolumentū rectū peruicaces sumū p̄cio uenditāt: ut prisci dicebant: digni

Cōsiliū
malū / **C**ō
sultori
pessimū

Snia **A**n
tonini
memora
bilis.

Fumo pu
nitur q su
mū uen
didit

Contra
adulato
res,

Adulator
blādu
inimicus.

Venena
adulatiū.

prorsus: qui fumo ipsi puniantur: sicut olim **Thuri**
nus ab Alexandro romano imperatore punitus est:
Precone dicente. Fumo punitur qui fumum uendi
dit. **C**aterum sicut fidi cōsiliarii & prudentes audi
endi sunt: Ita assentatores/ adulatōresq; explodendi
qui ad uoluptatem loquuntur omnia/ nihil ad ueri
tatē. **P**restat inq; Antisthenes/ In coruos q̄ in assen
tatores incidere: quippe illi mortuos/ isti uiuos deuo
rant. Et sane adulatio prout clarissimi scriptorum p
diderunt res est seruilis ac pernitiōsa: In aula princi
pum prope peculiariter gliscens uigenq; : perpetuū
ut inquit **Curtius** regum malum: quorum opes sæ
pius assētatio q̄ hostis euerit. **Q**uo circa etiam atq;
etiam caueant principes: ne aures assentatoribus pa
tulas prebeant/ neq; se adulari sinant. **M**ulti enim
gnatorum similes: qui gloriosum militem infatuent
Verba adulatorum mollia feriunt interiora uentris.
Quippe adulator blādu inimicus eē credit. **L**au
dat **Mamertinus** Iulianum imperatorem q; aduer
sus omnes assentatorum illecebras captiōesq; mu
nitus eēt: quodq; ei a fucatis adulantiū uenenis peri
culum nullum foret. **A**ugustum quoq; **Cæsarem** ex
eo celebrant: quod adulationes indecoras rep̄sserit:
de quo nō minus uere q̄ scite dixit **Oratius**. **C**ui mai
le si palpes recalcitrat undiq; tutus. **M**eminisse hoc
in loco par est. id qd' **Pescenius** niger dixisse quon
dam memoratur: **Nā** cum quidā illi imperatori iā

facto panegyricum recitare uellet dixisse fertur uer-
 bum hoc dignum scitu relatuq; **S**cribe laudes **M**a- **D**ictū pe
 rii: uel **H**anibalis: uel alicuius ducis optime functi. **s**cenī.
Et dic quid ille fecerit ut nos imitemur. **N**ā uiuētes **V**iuētes
 laudare irrisio ē: maxime principes: a quibus sperat̃ **l**audare
 q̃ timent̃: qui p̃stare publice possunt. q̃ p̃nt necare: q̃ **i**rrisio,
 p̃scribere. **S**ed cū naturā uel bonam fortuna ple-
 rumq; corrumpat: **A**ccidit frequēter: ut p̃cipes ma-
 gniloquētia adulatorū sufflati uera credant oīa esse
 quæ de se ipsis audiunt p̃dicari. **T**ūc **C**ristæ consur-
 gunt. **E**t ut inq̃t satyrographus: Nihil est qd̃ credere
 de se non possit: cum laudat̃ dis æqua potestas: tūc
 adulatorib; arridēt: ac blandiunt̃: seueris/ignarib; q;
 blādiēdi p̃sus infesti. **S**ic olim **C**ræsus **S**olonē ex-
 pulit p̃cipitē: q̃a blādiri nesciebat. **S**ic **D**ionysius phi- **S**olō ex-
 loxeno acriter succēssit/ minime assētātī. **I**nfatuat ni- **p**losus.
 mirū hæc adulatio uitioꝝ alitrix & ueluti gāgrena ser- **A**dulatio
 pens latissime itra limina potētioꝝ: & hæc hæctenus. **u**t gāgre-
Praterea q̃s nescit principē fortitudine q̃si muro **n**a.
 septū ac uallatū eē debere: ut aīo subnixo erectoq;
 ī perterritus/īpauidus/ extrilidus cūcta regat ac mo-
 deret̃: nec terculis uanis concuciat̃: nec muscas (ut **F**ortitu-
 aiunt) uolitātes pertimescat. **P**ropria est uiroꝝ forti- **d**o ī prin-
 tudo: quæ ex uirtutib; una/peculiari quasi noīe uir- **c**ipe.
 tus nuncupatur. **E**st enim ex uiro uirtus appel-
 lata: perinde ac uirum fortitudo maxime deceat.
 ut auct̃or est **M**arcus **T**ullius. **A**ndria apud græ- **A**ndria

**Versus
homeri
optimus.**

cos nominatur: quasi uiriliter: quāq̃ Plato etymon
atq; interpretamētū aliunde deducat. **H**omerus duas
regis uirtutes ueluti principales pbat: iustitiā. i. & for
titudinem: Cum sic iquit: Ille bonus pugnator erat
Dux optimus idem: quem uersum Alexander ma
gnus adeo adamabat: ut eum censeret omnibus aliis
uersibus homericis antepponendum. **I**nter fortitudi
nis partes exigimus ut princeps non minus sit rei mi
litaris q̃ ciuilis administrationis gnarus consultusq;:
nec minus bellica laude q̃ urbana prepollens. **H**ic
locus me submonebat: ut de re militari: & de impe
ratoriis uirtutibus nō nihil differerem. **V**erum hac
ad presens narratione supersedendum: Cū aliquot
ab hinc annos totum id negotium luculenta opinor
disertatione affatim explicauerim. **C**eterum cū alia
fortitudo in milite: alia in duce reqrat: Cum sit alia
animi: alia corporis fortitudo: tempestiuum erat hic
quoq; pauca q̃dam inserere: facientia ad robur cor
poris agendum & bonā habitudinē custodiendā: q̃d
imprimis prestat gymnastica exercitatio: qua cūcta
conualescunt. **Q**ua mēbra corporis fiunt uiridiora
uegetioraq;. **S**citū n. illd ē: Ad bonā ualitudinē pl⁹
exercitationē pdesse q̃ medicos: Sed sup hac quoq;
pre i libello d' scilicite differui. **O**pinor satis dilige
ter ex doctrina medicorū philosophorūq;. **V**erū ut q̃dri
ga uirtutū tota curiculū suū cōficiat. **Q**uis ificiat.
q̃s abnuat: **p**ricipē tempatū ac cōtinētē eē oportere.

Et cum temperantia: quā σωφροσύνη græci uocāt
 quasi prudētiæ conseruationē: quæ frugalitas quoq;
 dici pōt: sit rationis i libidinē/atq; in alios nō rectos
 appetitus/dominatio. **Q**uid in principe p̄clarius eē
 pōt q̄ in maxima peccandi licentia nō peccare: frena
 re libidines/coercere appetitiones exultantes. **Sci**
pio africanus apud **Liuiū**. Nō alia inq; uirtute æque
 atq; temperantia/& cōtinētia libidinū gloriatus fueri.
Alexander magnus arbitrabat' non minus opus rei **Cōtinen**
 gium eē se ipsum uincere q̄ hostes edomare: q̄ cū di- **tia Alexā**
 lectā sibi ex pellicibus suis p̄cipue nōie **Cāpaspen** **dri.**
 nudā pingi ob admirationē formæ ab apelle iussis-
 set: **Cūq;** eū pari captū amore sensisset dono dedit
 eā. **M**agnus aīo maior ip̄erīo sui: nec minor hoc fa-
 cto q̄ uictoria aliq; q̄ppe (ut **Plinii** uerbis utar) se ui-
 cit: nec thori tātū suū / sed et affectū donauit artifici:
 ne dilectæ qdē respectu motus: ut quæ mō regis fuisset/
 mō pictoris esset. **Q**uē magis admiraberis (inq; **Seneca**) q̄
 qui impat sibi: q̄ qui se habet i p̄tate. **G**en-
 tes facilius ē barbaras ip̄atientesq; alieni arbitrii re-
 gere q̄ aīum suū cōtineri & tradere sibi. **V**erū nequaq;
 satis ē ipsū principē oculos/manus/uentrē/& q̄ infra
 uentrē sunt continere/ac moderari: **S**ed ei circūspici-
 endū quoq; ē / ut ministros oēs habeat cōtinentes/ac
 moderatos. **S**æpe. n. princeps optimus/tempatissī-
 musq; infamat' ob improbos/ac neq; ministratores.
Habeat itaq; princeps comptos exploratosq; mores
E.

dispensatorum / scribarum / cubiculariorum : aliorūq;
in aula principali ministrantiū : nam ut inquit epigrā
matista : principis ē uirtus maxima nosce suos quos
nouerit egregie fideles : his res obeūdas cōmittere re
ctissime pōt. **Sed** Plerūq; i aulico famulatio / supbi
furaces / iactāticuli cōspiciūt / q se se ob hoc qā prīci
pi seruiunt dominari ciuibz iure arbitrant : **Q**ui sui
cōmodi causa perperā pleraq; molunt : qui supcilio
so fastu tumentes uideri uolunt se apd' principē suū
multū posse ut nō minus uere q decēter dixerit saty
rographus. **Maxia** quāq; domus seruis ē plena sup
bis. **E**t sane pleriq; prīcipes extiterūt : q cū eēt ciuiū
domini / famulorū erant seruū horū cōsiliis horū nutu
regebant / p hos audiebāt / p hos loqbant. **T**alē fuis
se **Claudium Cæsare** tradūt. **C**ui nō amor / nō odiū
inerant nisi indita & iussa : qui famuliciis mancipat
ac addictus nō principem se sed ministrū egit : cuius
libertus polybius iter duos sæpe cōsules ambulabat
seruiebat. **E**cōtrario **Hadrianus** iure laudat : qui cū
quodā tpe seruū suū inter duos senatores ambulare
uidisset / misit q ei colaphū icuteret : & diceret / noli in
ter eos ābulare : quorū cē adhuc potes seruus. **C**oer
ceat ergo princeps ac regat aulicā familiā / ita ut no
uerint se famulos esse nō dominos : ut sciant sibi fru
galiter / abstinenter / innocenter esse uiuendum. **S**
Sit ipsum principis sigillū anulusq; signatorius nō
minister alienæ libidinis : sed testis uolūtatis princi

Pulchre i
seruū ha
drianus

palis: nec eo scribæ ad priuatum (ut plerūq; fit) compendium abutantur. Deniq; omnibus cognitum exploratumq; sit/ principi neqtias/ fraudes/ rapinas suorum displicere: Eumq; talibus inimicissimum si id cognouerit futurum. Ipse uero princeps nihil per impotentiam: nihil per iustitiam/ nihil per crudelitatem nihil per auaritiam agat/ non odio/ non gratia/ nō pecunia a uia recta transuersus deducatur/ nihil per affectum iracundiæ impotentissimum furenter decernat: sed ratione ueluti domina/ ducatur: Cūctatione ac consilii gubernatione cuncta perpendens: Nam ut inquit Claudianus. **D**is proximus ille ē quē ratio non ira mouet. Habeant principes saluberrimū illud Athenodori documentum in penitissimis precordis reconditum: qui petito ab Augusto cōmeatu iam iam discessurus. Cum ira (iquit) o cæsar te ceperit nihil prius/ neq; dixeris/ neq; feceris q̄ ipsas uigintiquattuor elementarias litteras tecum ipse percurreris. Tunc Augustus eo manu apprehēso/ adhuc inquit tua mihi presentia opus est: Eumq; penes se retinuit. Audite quā so uersus nō minus frequēti assiduq; memoratu dignos q̄ philosophorū decreta documētaq;. Tu licet extremos late dominere p̄ indos. Te medus/ Te mollis arabs/ Te serēs adorent. Si metuis/ si praua cupis/ si ducis ira: Seruitū patiēre iugum: Tolerabis iniquas interius leges: tunc omnia iure tenebis: cum poteris rex esse tui.

Nihil p̄
iracundiā
Preceptū
Atheno
dori salu
tare.

Caterū quis princeps legibꝫ solutus eē dicat: q̄
 uis de principe dictū sit: si libet/ licet: **A**n nescis prin
 cipē legē dare nō accipe: **T**amen bonus princeps nō
 tā qd liceat sibi spectabit: q̄ qd deceat: nec. n. qd qsq;
 pōt id ei licet: nec si nō obstat: ppter ea ei pmittit. **S**i
Licere qd qdē licere id dicimus: ut docet **M.** Tullius i philip
 picis: **Q** d' legibꝫ qd' more maiore institutisq; cōce
 dit. **P**latonis snia ē: **Q** uales i repu. p̄cipes sint/ ta
 les reliquos solere eē ciues. **V**ita p̄cipsis (ut **P**linii
 panegyristæ uerbis utar) censura ē/ eaq; ppetua: **A**d
 hāc dirigimur/ ad hāc cōuertimur: nec tā īperio nob
 opus ē/ q̄ exēplo: proinde sit ut p̄nitiosius de repub.
 mereant uitiosi principes: qd nō solū uitia cōcipiūt
 ip̄i/ sed ea ifundunt i ciuitatē: neq; solū obsunt/ q; il
 li ip̄si corrūpūt/ sed et q; corrūpūt: plusq; exēplo
 q̄ peccato nocent: nā quāto qsq; maior ē: tāto eius di
 cta/ factaq; sunt cōspectiora illustrioraq;: **E**t ut inq̄t
 Satyrographus: **O**ē aī uitium tāto cōspectius in se
 crimen habet: **Q** uāto q; peccat maior habet. **P**rin
 cipi ergo q; in conspectu mortaliū uiuit: in quē oculi
 omniū coniiciunt/ cuius in clarissima luce uersantis
 nullū obscur; pōt/ nec dictū esse/ nec factū/ **C**ircūspe
 ctus/ cautius/ sanctius uiuendū est: ut eius uita p̄spe
 culo sit contemplantibꝫ: **E**t p̄fecto non par; multa
 priuatis pmittunt q̄ minime principē deceāt: imo q̄
 p̄cipem dehonestēt ac idēcorēt: **I**n quā sniam ē illd
 ab **Q**uidio i cōsolatiōe ad **L**iuia decenter p̄ditum.

Non eadem uulguſq; decent & lumina rerum.

Eſt qđ ꝑcipuum debeat iſta domus.

Ad te oculos auresq; trahis: tua facta notamus.

Nec uox miſſa poteſt principis ore tegi.

Concinit ſubſcribitq; Naſonis carmini luculēta
illa **C**laudiani & memoratu/ac ſcitu digna ſentētia:

Hoc te preterea crebro ſermone monebo.

Vt te totius medio telluris in orbe

Viuere cognoſcas: cunctis tua gentibus eſſe

Facta palam: nec poſſe dari regalibus uſquā

Secretum uitiis: nam lux altiſſima fati

Ocultum nil eſſe finit: latebrasq; per omnes

Intrat: & abſtruſos explorat fama reſeſſus.

Apoſtolus Paulus i epistoſa ad **T**itū: & altera ad

Timotheū ꝑcipiēs qđ moribꝫ epiſcopus ꝑditus eē

debeat. **O**portet inqꝫ epiſcopū ſine crimine eē: nō ſu

ꝑbū: nō iracundū: nō uinolentū: nō ꝑcuſſorē: nō tur

pis lucri cupidū: ſed hoſpitalē: benignū: prudētem:

ſobriū. **Q**uiſ nō uidet hęc apoſtolica documenta

fere oīa ꝑfecto principi cōuenire: & i illo quē effingi

mus principe deſiderari. **Q**uæ ſingula ſi minuta

tim: & ut ita dicā fruſtillatim ꝑceſere uelim: dies me

deficiet. **E**qdē iā uereor ne hęc nauſeoſa & mole

ſt afuerint cōpluſculis audiētū. **Q**uo circa faciā qđ

bonus impator. **I**am canā receptui: & iſtar nautici

gubernatoris uela complicabo: & remis i portū feſti

nanter excurrā. **S**cio plura dici potuiſſe ob materiā

Ouidius
ad **L**iuia.

Verſus
claudiani

Eadē ꝑri
cipi quæ
eꝑiſcopo

Amor
munime/
tu firmis/
simum.
Adaman
tina uin/
cula.
Oculus
regis.

largitate: quæ ppe infinita ē: quæ quāto plura dixeris
tāto dicturi ēti plura suppeditat: Sed utilissim⁹ oībo
ī rebo ē mod⁹: & habenas pssisse q̄ laxasse plerūq; sa
lubrius. **D**iximus haecenus de triplici forma admi
nistrāda reipu! Percēsuim⁹ illa fere oīa: q̄ ī principe
optimo absolutissimoq; exigant⁹. **Q**ui si talis uspiā
gentiū fuerit reptus: merito quattuor illa cognomē/
ta merebit⁹ idipisci: ut. **P**ius/ **M**agnus **P**riā pī. **O**p
tim⁹/ ab oībo appellet⁹. **T**alē oīs populus delicias su/
as eē dicet: **S**icut oli roman⁹ populus Gordianū ap/
pellauit. **T**alē cūcti amabūt ut parētē: uenerabūt⁹ ut
deū: **S**ub talis īperio uiuēt q̄ beatissimi: **T**alis carita/
te ciuiū septus erit: quæ arx īaccessa ē: & inexpugna
bile munimentū. **M**elius. n. tute⁹ pīcipē amor ciuiū
q̄ ferrū lateronū: nā ut īngt uerissime **C**laudianus.
Non sic excubiā: **N**ō circūstātia pila: q̄ tuta⁹ amor.
Non sunt/ nō sunt adamantina uincula illa: quæ **D**io
nysius tyrānus dictitabat/ metus / **V**iolētia/ **C**lassis/
presidiū decem milliū armatorū! **S**ed beniuolentia/
gratia/ bonitas/ innocētia. **D**a principē talē qualē li
bellus iste describit: hui⁹ affatim psto erūt/ qui oculi
regū: q̄ aures principū apud ueteres dicebant⁹: & cū
iucūdisimū sit ī rebus humanis amari & amare/ hic
amabit⁹ & amabit mutuis affectib⁹. **H**ic deniq; cū
ctos habebit/ deuotos/ fideles/ obnoxios nec minus
de uita pīcipis/ q̄ de suamet ipsorū incolumitate sol
licitos. **V**erū. n. uero cū difficillimū sit/ & oppido q̄

arduū inueniri p̄cipem talem ex oībo hīs: quæ retulimus compactum & quasi conglutinatum. Merito dixit Dioclitianus imperator. Nihil esse difficilius q̄ bene imperare. Et a scurra nescio quo benedictum est. In uno annulo bonos principes posse perscribi. Quis est enim tam irreprehensibilis princeps qui nō quasi in pulchro corpore aut neuum aut uerucam habeat. Videor facturū opere precium: si hodiernam hanc enarrationem uersibus clusero: a poeta luculento graphice & concinniter factis ad principem intuendum: quos scribi debere cēsemus pro foribus omnium edium principalium: quos habere principes cordi & memoriæ saluberrimum puto. Versus autem de quibus loquor: qui didascalici & instar p̄treptici probantur: hii sunt.

Tu ciuem patremq; geras: tu consule cunctis
Nec tibi nec tua te moueant sed publica uota.
In cōmune iubes siquid censescq; tenendum
Primus iussa subi: tunc obseruantior æqui
Fit populus: nec ferre uetat / cū uiderit ipsum
Auctorem parere sibi: componitur orbis
Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus
Humanos edicta ualent q̄ uita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe uulgus.

Superat ut oñderem⁹ i romano ip̄erio hos cæ oēs
status: de q̄bo añ dictū est extitisse. Qd' ut sūmati &
q̄si trāscūter attingā. A Platōe philosophiaq; didici

In annu/
lo boni
p̄cipes

Clāudia /
ni uersus
memora/
biles.

Virtus
Fortuna

Cæsares
tanq̃ filii.

mus naturales esse cōuersiōes quasdā rerū publicarū
ut eae tū a p̃ncipibus tenerent : tū a populis / aliqñ ab
optimatibz : Q d potissimū accidit romanæ reipu. q̃
ut sublimibz i clementis augeret uirtus & fortuna
plerūq; alioq dissidentes mutuo cōcordiæ nexu con
uenerūt : & ita factū est : ut populus Romanus uirtu /
te / ac fortūa simul suffragātibz **Virtus**. n. sine fortūa
māca ē & mutila / ad sūmū fastigiū puenerit. Cuius
p̃ia ætas & q̃si icunabula sub septē regibz ānos p̃pe
cel. fuerūt. **Dem** ætatē igressus adultā mō sub Ari
stocratico / mō sub Democratico statu uires exercuit
& lacertos mouit p annos circiter .cccc. **Tādē** post gē
tiū / nationū / regū ceruices opp̃ssas. post subactā diu
tinis bellis maximā orbis terrarū partē : Vrbs uenera
bilis Cæsariibz tāq̃ liberis suis regēda p̃rimoniū hoc
ē ip̃erii romani iura p̃misit. De qbz Suetonius **Tran**
q̃llus unus oīum op̃ositissime diligētissimeq; cōscri
bit : Cuius libros multi iuga : nec triuiali eruditiōe p̃
gnātes scaturiētēsq; una cū cōmētariis nr̃is hoc āno
enarrabimus : dabimusq; operā / ut edulia nr̃a nouis
cōdimētis edita / faciāt ad stomachū : sintq; citra nau
seā / & facietatē. **Trāq̃llo** copulabit **Oratius Flaccus**
Cuius sermōes nō minus frugiferi q̃ uoluptifici fu
turi sūt animis auribusq; auditorū purgationibz .

Telor.

Impressum Bononiæ p B̃ndictū **Hectoris** boñ. an
no dñi. **M. III D. Eid. Dembr. Io. Bentiuolo** feli
citer regnante .